

АНОНС

Алена СЦЯПАНАВА. Пра тульскія самавары, пернікі і з'яўленне «Дахавіка Казіка»	2
Уладзімір ВАСЬКОЎ. Дахавік Казік	5
Мама мыла раму	14
Кніжная выстава	
Аксана СПРЫНЧАН. Кракадзіл у аўтасалоне	15
Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ. Меліта — мядовая і працавітая	16
З днём нараджэння, «Зубраня»!	19
Святлана ДЛАТОЎСКАЯ. «...Народны строй — гэта крута!»	20
Яраш МАЛПШЭЎСКІ. Свой голас. Знаёмая незнаёмка	26
Верасок Творчасць нашых чытачоў	29
Яраш МАЛПШЭЎСКІ. Краіна замкаў	31
Аб'ява Конкурс	34
Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ. Шпацыр па-над горадам	35
Юрась ЗАЙКА. Маманты ад нас не збягуць!	39
Алена ГАЛАЙ. Пяць крокаў за пластмасавым вядзерцам	43
Ірына КЛІМКОВІЧ. Скарбы тваёй Радзімы	47
В. ВАСІЛЕВІЧ. Уладар удару	51
Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ. Лямцавая АРхіТэктура	54
Марына ПРЫГУНОВА. Кватэрнікі і кватаранты	56
Воля ЧАЙКОЎСКАЯ. Кінавока	58
За адной партай Конкурс	61
Узоры беларускага пісьменства Крыжаванка	62

На вокладцы —
юная гімнастка
Меліта Станюта.
Фота Гвідо Санчыні
(прадстаўлена сям'ёй
Станюта)

БЯРОЗКА

ВЕРАСЕНЬ — **8** 2009
КАСТРЫЧНІК

**ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ
ЧАСОПІС**
Выдаецца са снежня 1924 года.
Выходзіць адзін раз у два месяцы.

Галоўны рэдактар
Алена МАСЛА

Тэхнічнае рэдагаванне
і камп'ютэрная вёрстка
Святланы СТАРАВЕРАВАЙ

Дызайн вокладкі
Машы РУДАКОЎСКАЙ

Стыльрэдактар *Яна ЯВІЧ*

Рэдакцыя не рэцэнзуе і не вяртае
дасланыя рукапісы.

Пры адсутнасці дадзеных аўтара
ганарар не налічваецца.

Пры перадруку спасылка
на «Бярозку» абавязковая.

Адрас для карэспандэнцыі: 220034,
Мінск, вул. Захарава, 19,
«Бярозка». E-mail: bjarozka@mail.ru
Тэлефон рэдакцыі: 288-24-62.

Падпісана да друку 12.10.2009.
Фармаг 70 x 100 1/16.

Папера афсетная. Друк афсетны.
Умоўн. друк. арк. 5,16.

Ул.-выд. арк. 5,01.

Тыраж 1149 экз. Заказ 2439.

Рэспубліканскае унітарнае
прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку».
220013, Мінск,
праспект Незалежнасці, 79.

ЛП № 02330/0494179 ад 03.04.2009 г.

Часопіс «Бярозка» зарэгістраваны
ў Міністэрстве інфармацыі РБ.
Рэг. нум. 210.

© «Бярозка», 2009.

Пра тульскія самавары, пернікі і з'яўленне «Дахавіка Казіка»

З «Дахавіком Казікам» (дахавік — маленькая істота, якая жыве на дахах) я пазнаёмілася праз Сеціва на адным з беларускамоўных сайтаў. І адразу ж (без перабольшвання) закахалася ў гэтага незвычайна сімпатычнага героя. А як можа быць інакш, калі сустрэчы з ім і яго сябрамі дораць радасныя ўсмішкі і цудоўны настрой! Што гэта так, чытачы (і старэйшыя, і малыя) пераканаюцца самі, бо сёння Казік у гасцях у нашага часопіса!

І, канешне ж, разам з ім — стваральнік казачнай гісторыі, аўтар Уладзімір Васькоў. Некалі, таксама праз Сеціва, даведалася, што Уладзімір — прафесійны літаратар, беларус, які жыве ў Туле, захаваў беларускую мову і выхоўвае на ёй сваіх дачушак.

Зразумелая наша цікавасць да асобы аўтара! І хаця, па прызнанню Уладзіміра, да аўтабіяграфіі ён ставіцца з гумарам, разгаварылі мы яго крыху больш, чым на тры радкі...

— **Калі ласка, традыцыйныя падрабязнасці: радзіма, вучоба, прафесія...**

— Нарадзіўся я ў 1967 годзе ў адзіным на Беларусі казацкім сяле — Казацкіх Балсунах. Гэта ў Веткаўскім раёне, на самой мяжы з Расіяй. Бацькі працавалі настаўнікамі ў мясцовай школе. У 1982 годзе скончыў Балсунскую васьмігодку і за кампанію са стрыечнымі братам паехаў вучыцца ў тэхнікум электронных прыбораў у Запарожжа. Даволі лёгка перайшоў з дыялекту-трасянкі на рускую мову. Пасля заканчэння тэхнікума (па

спецыяльнасці я тэхнік-тэхнолаг па вырабе паўправадніковых прыбораў) служыў танкістам у Савецкай Арміі на поўдні Украіны і ў Малдавіі: Мікалаеў, Адэская вобласць, Бельцы, Крым.

Потым вярнуўся ў Беларусь і год працаваў наладчыкам на Гомельскім радыёзаводзе. На Новы год пазнаёміўся з будучай жонкай Аленай, якая прыехала ў Гомель у госці да маіх крэўных. Бачыліся пасля гэтага яшчэ два разы (я ездзіў да яе). Потым яна зноў прыехала ў Гомель, і я прапанаваў выходзіць за мяне замуж. Згадзілася. Каб доўга не чакаць (звы-

чайна чакаюць два месяцы), заяву падалі не ў Гомельскі ЗАГС, а ў Вяліканямкоўскі сельсавет, і праз два дні нас распісалі. Атрымалася, што да шлюбу мы бачыліся тры разы (агулам 12 дзён). Жывём разам 20 гадоў.

У нас дзве дачкі — Эльжбета (ёй 18 гадоў, вучыцца на 3-м курсе фінансава-эканамічнага інстытута) і Юстына Паўліна (ёй 6 гадоў, пойдзе ў 1-шы клас).

У Туле працаваў інжынерам і наладчыкам на абарончых заводах, потым заняўся рамонтна-будайнічай дзейнасцю. Паралельна тры гады пісаў кнігу пра гісторыю каталіцтва на Гомельшчыне.

— Горад Тула — гэта славуты Ляўша, што блыху надкаваў; адмысловыя майстры па вырабе зброі і гармонікаў; на ўвесь свет вядомыя самавары; блізкасць да Кулікова поля; цікавая даўнейшая архітэктура... Што з пералічанага было магнітам, які перацягнуў беларуса Уладзіміра Васькова ў Расію?

— Магнітам была жонка! Я не сказаў, яна родам з Тулы. Толькі дзеля яе пераехаў у гэты горад.

Тула спачатку не спадабалася і нават шакіравала сваёй шэрасцю і няўтульнасцю. Прывыкаў да горада гадоў сем. А потым і горад пачаў крыху мяняцца, і нейкая любоў з'явілася да яго. Хаця дасюль не магу змірыцца з тым, што тулякі вельмі неахайна ставяцца да свайго горада.

А так Тула — гэта яшчэ і старажытны Крэмель, Ясная Паляна, Паленава, шматлікія цэрквы (пры-

кладна паўсотні), музеі, адзін з самых вялікіх гарадскіх паркаў...

— Як сталася, што ад роднай мовы вас не адвадзілі нават славутымі тульскімі пернікамі?

— Яшчэ калі жыў у Гомелі, у рукі мне трапіў часопіс «Крыніца», праз які я і пачаў цікавіцца гісторыяй Беларусі. Магчыма, з-за гэтага зноў пачаў гаварыць па-беларуску. Ва ўсялякім разе, вяртанне да беларускасці адбылося неяк раптоўна і без маіх асаблівых намаганняў (можа, боскае наканаванне?).

Навучыў і жонку больш-менш размаўляць па-беларуску. У сям'і гаворым практычна толькі на мове — такі вось фанатызм. Дочкі — беларускамоўныя. Старэйшая размаўляе яшчэ і па-польску.

І вельмі сумна, што калі прыязджаем у Беларусь, то навакол чуем толькі рускую мову.

— А дзе, скажыце, калі ласка, вы пазнаёміліся з дахавіком Казікам?

— У 2001 годзе стаў удзельнічаць у беларускіх інтэрнет-форумах, на якіх адбываліся шматлікія дыскусіі пра беларускую літаратуру, і казку пра Казіка напісаў паводле сваіх уяўленняў пра тое, якой павінна быць беларуская дзіцячая кніга. Гэта гарадскі твор, які маглі б чытаць і дзеці, і дарослыя. Крыніцай натхнення была, як ні дзіўна, эстонская кніжка пра Муфту, Паўчаравіка і Мохавую Баряду. Гэтую казку я чытаў у дзяцінстве.

Паўплывалі і «Карлсан», і «Домовёнок Кузя».

Вельмі цікава атрымалася з імёнамі галоўных герояў: Казік і Юзік. Як потым высветлілася, героі з такімі імёнамі існуюць і ў іншых беларускіх аўтараў. Але я, калі прыдумваў сваіх, пра гэта яшчэ не ведаў...

Ад сябе дадам: хоць аўтар шчыра спасылаетца на крыніцы свайго натхнення, яго Казік

і Юзік — адметныя. Бо каму яшчэ, апроч іх, нашчасціла няньчыць Купалу і Коласа, нашых славурых песняроў?.. Родніць жа з пералічанымі Уладзімірам Васьковым літаратурнымі героямі гумар і асаблівае — любоўнае — стаўленне да жыцця ва ўсіх яго праявах.

І багацце на яшчэ адзін добры твор наша літаратура.

Алена СЦЯПАНАВА

► Конкурс

Пытанне да Пятра Васючэнкі

Нашых чытачоў цікавілі самыя розныя рэчы: ад хобі пісьменніка да яго думак пра становішча беларускай мовы. Пытаннў было шмат, так што перад падвядзеннем вынікаў на прэзентацыі «Дванаццаці подзвігаў Геракла», надрукаваных «Бярозкай», у Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце аўтар абраў трох намінантаў. Адказы на іх пытанні мы друкуем, а прыз уручаецца...

Хто першы прачытаў ваш самы першы твор? А другі?

Дзяніс Дабравольскі

Першы свой твор, верш пра Леніна, трэцякласнік Васючэнка чытаў пісьменніку Івану Стадольніку і атрымаў параду напісаць пра тое, што ведае: пра зайцоў, мядзведзяў. Другі свой твор, дзе гэтая парада была часткова выканана, — апавяданне пра сабаку «Вярнуўся», — ён студэнтам аднёс у часопіс «Бярозка». Апавяданне надрукавалі.

Паважаны Пятро Васільевіч! А ці спрабавалі вы пісаць навукова-фантастычныя творы пра будучыню? Калі не, то напішыце, калі ласка, які-небудзь фантастычны твор.

Аляксандр Бажанаў

Пятро Васільевіч адзначыў гэтае пытанне за натхняльнасць на напісанне такога твора, у духу Стывена Кінга, але пра свой родны Полацк і яго лабірынты.

Як працуюць зайцы? Як адпачываюць буслы?

Цімафей Булыга

Пра зайцоў, як вынікае з першага адказу, Пятро Васільевіч ведае: яны косяць трын-траву. І пра буслоў ведае. Усё іх жыццё, і праўда, праходзіць у няспыннай працы: змаганне з жабамі, будаванне гнёздаў, дастаўка нашых немаўлятак, выхаванне сваіх. А адпачываюць буслы, калі закахваюцца, і пачынаюць па-рыцарску заляцацца да сваёй абранніцы.

...прыз, кніга «Піраміда Лінея» з аўтографам аўтара, уручаецца вучню 9 «Б» класа гімназіі № 14 г. Мінска Цімафею Булыгу!

Ратаванне бусла

Недалёка ад цэнтра горада на даху старога дома жыве дахавік Казік.

Колькі яму гадоў, ён не памятае, бо дахавікі жывуць вельмі-вельмі доўга, а пасведчанняў аб нараджэнні ў старыя часы не выдавалі.

Носіць Казік старамодны капялюш-цыліндр чорнага колеру, чорны сурдуг і чырвоныя штонікі — мода на адзенне ў дахавікоў мяняецца не так часта, як у людзей. Затое мае Казік прыгожыя красоўкі на тоўстай рыфлёнай падэшве і мабільны тэлефончык. У красоўках Казіку вельмі зручна бегач па коўзкіх дахах, а па тэлефоне дахавік звоніць сваім сябрам, якія жывуць і ў горадзе, і нават у іншых краях.

Цяпер дахавікоў у нас засталася няшмат, бо людзі панабудавалі дамоў, у якіх плоскія дахі. А дахавікам гэта не вельмі падабаецца... Вось і прыйшлося шматлікім Казікавым супляменнікам перасяліцца ў іншыя краі,

у розныя Англіі і Ірландыі. У тых краях акурат тады мясцовыя дахавікі ад'язджалі ў далёкую Амерыку, і вывалілася шмат месца.

А Казік застаўся дома. І лепшы яго сябар Юзік таксама застаўся. Юзік жыве ў іншым раёне горада, і сустракаюцца яны з Казікам пераважна на іх дахавыя святы. А калі ім становіцца сумна, то яны звоняць адзін аднаму па мабільных тэлефончыках. Шкада толькі, што мабільная сувязь яшчэ дарагая, а грошы ў дахавікоў бываюць нерэгулярна, таму што не бяруць дахавікоў на сталую працу без дакументаў. І пенсію не выплачваюць.

Аднаго разу вырашыў Казік дамагацца пенсіі. Пайшоў у Пенсійны фонд, грукнуў кулачком па стале і запрабаваў:

— Пенсію давайце! Я грамадзянін рэспублікі! Я Купалу з Коласам няньчыў!

Чыноўніца паглядзела на яго паверх акулераў і кажа:

— А дакументы ў цябе ёсць, хлопчык? Пашпарт, працоўная кніжка?

Ну адкуль, скажыце, у дахавіка можа быць працоўная кніжка? Так і застаўся Казік без пенсіі.

Аднойчы, на пачатку восені, Казік адпачываў на сваім даху. Там у яго паміж комінам і трубамі ацяплення стаіць маленькі ложак. Казік ляжаў на ложку і збіраўся званіць свайму лепшаму сябру. Раптам у адчыненае дахавае акно заляцела знясіленае буслянна.

Казік даўно жыві на свеце, а таму паспеў вывучыць шмат моў, у тым ліку і бусліную.

— Хто ты такі і што табе спатрэбілася на маім гарышчы? — спытаўся Казік па-буслінаму, шчоўкаючы язычком.

— Я Бацік. Я ад сваіх адстаў. Мы ў Афрыку ляцелі зімаваць. Я хацеў жабку злавіць, адстаў і вось — згубіўся. Ы-ы-ы! Што я буду рабіць?! Я дарогі не ведаю!

— Як жа табе, беднаму, дапамагчы? А ты нумар татавага мабільнага памятаеш?

— Ага. Па-а-амятаю.

— Лічы, пашанцавала табе, хлопча. Дыктуй нумар.

Прадыктаваў Бацік нумар. Дазваніўся Казік да Бацікавага таты, распавёў, што сын-шалапут у яго цяпер знаходзіцца, і дамовіліся яны, дзе будуць суродзічы чакаць. Потым выпілі яны «Кока-Колы» на дарожку, бананамі закусілі, і выправіўся бусел у шлях. А Казік лёг на ложак і засумаваў. Вырасьціў сябру патэлефанаваць, толькі вось грошы на рахунку скончыліся. Яшчэ горш дахавіку зрабілася. Але неўзабаве Казік успом-

ніў, якую добрую справу ён зрабіў, і лягчэй яму стала.

Нечакана ў акно зноў заляцеў Бацік. У дзюбе ён трымаў кашалёк.

— Трымай! — праклекатала буслянна, — на дарозе знайшоў. — Ізноў развітаўся і паляцеў. Гэтым разам назаўжды.

У кашальку дахавік знайшоў шмат грошай. Але наш Казік быў прыстойным і сумленным дахавіком і не мог проста так прысабечыць грошы.

Ён напісаў некалькі аб'яў з такім зместам: «Знойдзены кашалёк з грашыма. Гаспадару можна звяртацца па адрасу: вуліца Замкавая, 29, гарышча, направа каля коміна. Спытаць Казіка».

Увечары дахавік расклеіў аб'явы на слупах і прыпынках.

Цэлы тыдзень пракаваў Казік. Але да яго ніхто так і не звярнуўся па грошы.

Заплаціў тады дахавік за тэлефон, купіў красоўкі ў падарунак Юзіку, бо той даўно аб іх марыў, накупляў усялякіх прысмакаў і пазваніў сябру. Цэлых два з паловай дні піравалі Казік і Юзік. Выпілі бочку квасу, з'елі мехкаўбасы. Словам, павесяліліся.

Казік і тэхніка бяспекі

Казік вельмі любіў глядзець калыханку па тэлевізары. Такая цікавая перадача! У ёй паказваюць мультыкі. А мультыкі Казік, як і іншыя дахавікі, проста абажаў. Усіх гэтых Віні-Пухаў з Пятачкамі, Малых з Карлсанамі, фрэкен Бок...

Да фрэкен Бок у Казіка была нейкая незразумелая любоў. Ён часта казаў свайму лепшаму сябру Юзіку:

— У нас такіх жанчын няма.

Казік нават збіраўся ехаць у Стакгольм, на пошукі фрэкен Бок, і Юзіку прыйшлося прыкласці шмат нама-

ганняў, каб адгаварыць яго ад гэтай не вельмі, на ягоны погляд, разумнай задумы.

Свайго тэлевізара ў Казіка не было, але ён знайшоў выйсце. Ён залязіў на край даху і, быццам акрабат, завісаў уніз галавой каля суседскага акна. Суседскія дзеці ўвечары глядзелі калыханку, і праз акно можна было паглядзець тэлевізар разам з імі. Праўда, прыйшлося доўга прывыкаць да таго, што ў тэлевізары ўсё было дагары нагамі. Але гэта ж дробязі ў параўнанні з асалодай ад прагляду любімай перадачы!

Вось і сёння Казік заняў сваю пазіцыю і павіс уніз галавой, зачэпіўшыся за край даху. Дзеці ў зале ўключылі тэлевізар, і па экране забегалі маляваныя героі.

Казік так захапіўся перадачай і развітаньнай песняй-калыханкай,

што і не прыкмеціў, як заснуў. Прачнуўся ён ад моцнага ўдару і грукату. Бумс! Ён сарваўся і ўпаў на суседскі балкон. Калі б унізе не было балкона, то ніколі больш дахавіку не прыйшлося б яшчэ раз паглядзець калыханку. Засталося б ад яго толькі мокрае месца. Казік гэта ведаў дакладна. Зусім нядаўна ў Казікавым доме з трэцяга паверха вывалілася бабулька, і Казік, седзячы на сваім даху, бачыў, як па яе прыезджалі машына «хуткай дапамогі» і міліцыя.

Успомніўшы гэта, Казік аж затросся.

— Бррр!

Неяк ён дабраўся да свайго даху і патэлефанаваў Юзіку.

Праз паўгадзіны сябар са слоікам ліпавага мёду быў ужо каля ложка Казіка.

— Будзем лячыць цябе мёдам, — сказаў Юзік. — Дапамагае ў дзевяноста дзевяці працэнтах ад любой хваробы.

І сапраўды, раніцай Казік быў як агурочак, бадзёры і вясёлы.

Юзік, які правёў усю ноч побач з сябрам, пачаў яго распякаць:

— Будзеш ведаць, як парушаць тэхніку бяспекі.

— А што такое тэхніка бяспекі?

Казік заўсёды, калі чаго не ведаў, пытаўся ў Юзіка. Юзік шмат гадоў пражыў на даху гарадской бібліятэкі і лічыўся сярод дахавікоў вельмі начытаным і разумным. Ён бы і надалей жыў на бібліятэчным даху, але бібліятэка пераехала ў новы будынак, стары будынак пачалі рэстаўрыраваць, і адтуль прыйшлося з'ехаць, бо рэстаўратары замянілі нармальна жыць.

— Што такое тэхніка бяспекі? — перапытаў Казік.

— Ну як бы табе растлумачыць?

Юзік абвёў позіркам гарышча і, пабачыўшы разетку, праз якую Казік падзараджаў свой мабільны тэлефончык, сказаў:

— Пхай два пальцы ў разетку.

Казік і пхнуў. Пасыпаліся іскры, і цела Казіка пачало біцца ў рытме бугівугі. Нарэшце пальцы выскачылі з адтулін разетки, і дахавік апусціўся далоў. З-пад цыліндра ішоў дым, а на каленках Казікавых штонікаў свяціліся дзіркі. Лоб у Казіка быў увесь мокры.

— Вось гэта і ёсць парушэнне правіл тэхнікі бяспекі, — весела сказаў Юзік. Ён увесь аж ззяў ад таго, што змог так даходліва растлумачыць сябру пра тэхніку бяспекі.

— І што мне з табой рабіць? Тэлевізар — гэта як цукеркі, ты ж ізноў папрэся сваю калыханку глядзець, —

Юзік пачаў задумліва хадзіць узадуперад. — Табе тэрмінова трэба купіць тэлевізар, — нарэшце сказаў ён.

— Ага. Тэлевізар! Ды ён трыста талераў каштуе! — адказаў Казік.

— Праблема, — пагадзіўся Юзік. — Але я што-небудзь прыдумаю. А пакуль — чао...

План

Сонейка, на якое апоўдні нельга было зірнуць, увечары пачало цьмянець і рабіцца барвовым. Дзень рыхтаваўся да сну, а разам з ім і сонца. Яно пакрысе хавалася за суседнім домам.

Дахавік Казік сядзеў на краі свайго даху, звесіўшы ножкі, і займаўся вельмі сур'ёзнай справай — пускаў бурбалкі.

Казік быў майстрам у пусканні бурбалак. Нават чэмпіён горада, шасцігадовы Янук Ладыжка, не мог выдзімаць бурбалкі такога памеру і такой яскравасці. І толькі інтрыгі арганізатара чэмпіянату па пусканню мыльных бурбалак, які адначасова быў яшчэ і бацькам Янука, не дазволілі Казіку атрымаць медаль чэмпіёна.

Як толькі Казік на чэмпіянаце надзімаў цудоўную бурбалку, Базыль і Юрась — пяцігадовыя агенты Янукова бацькі — стралялі па бурбалцы з трубачак. Кулямі служылі яблычныя зярняткі. Казік ледзь не плакаў ад крыўды і несправядлівасці. Ён вырашыў узмоцнена трэніравацца, каб да наступнага чэмпіянату навучыцца пускаць бурбалкі, якім не будуць страшныя ніякія косткі.

Сонейка хавалася за дом, а Казік сядзеў, пускаў бурбалкі і сачыў, як яны плаўна апускаліся на брук тратуара і пераліваліся ўсімі колерамі вясёлкі. Раптам каля дома прыпынілася таксоўка. З салона «Фальксвагена»

вылез сябар Юзік. На плячы ў яго сядзела варона. Казік прыгледзеўся і пазнаў Карыну, якая была іх агульнай знаёмай.

Юзік і Карына задралі галовы і, прыкмеціўшы Казіка, весела памахалі яму: Юзік — ручкай, Карына — крылом. Праз некалькі хвілін сябры ўжо сядзелі разам, размаўлялі.

— Памятаеш, я казаў, што табе патрэбны тэлевізар? — спытаўся ў Казіка Юзік.

— А як жа, — адказаў Казік і пацёр бок, які ён моцна ўдарыў пры праглядзе калыханкі.

— Ну дык вось, у Карыны ёсць план, як зарабіць грошы на тэлекарт.

— Так, так, карр, — пацвердзіла варона.

Трэба сказаць, што Карына ніколі не кідала слоў на вецер. Раз сказала, значыцца, сапраўды ведае, як зарабіць трыста талераў. Доўгае жыццё прывучыла варону трымаць слова.

Карына, як усялякая іншая дама, утойвала свой узрост, але ўсе знаёмыя ведалі, што ёй хутка дзевяноста гадоў, і паціху рыхтавалі падарункі на юбілей.

— Значыцца, так, — працягвала Карына, — хутка будзе перапіс насельніцтва, і я дамовілася праз знаёмую варону з мэрыі, што вас возьмуць перапісчыкамі. Аплата 150 талераў. Фотакарткі ў вас ёсць?

— У мяне няма, — ціха сказаў Казік, — я не фотагенічны.

— Не фота які? — перапытала Карына.

— Ну, у мяне заўсёды нос крывым на картачцы атрымліваецца.

— Галоўнае, каб рукі не былі крывымі, бо пісаць прыйдзецца. А крывы нос перапісчыку не зашкодзіць. Тэрмінова сфатаграфавалася!

— А навошта гэты перапіс? — нясмела спытаўся Казік.

Тут да размовы падключыўся Юзік.

— Як гэта навошта? Каб ведаць, колькі трэба дзіцячых садкоў і школак, колькі трэба тралейбусаў і трамвайчыкаў, колькі... Ну, ты зразумеў, Казік?

— Ага. Зразумеў. А вось сабак, мяркую, ніхто не перапісвае.

— Чаму ты так думаеш? — у адзін голас запыталіся Карына і Юзік.

— Каб іх перапісвалі, то наморднікаў у крамах хапала б для ўсіх сабак. А ў нас у двары, вунь паглядзіце, у паловы гаспадароў сабакі без наморднікаў. Неяк мяне адзін баксёр нават укусіў за лытку. Вось я і мяркую, што сабак не перапісваюць.

— Які ты, Казік, разумны, карр, — сказала Карына.

— Геній! — захапляльна дадаў Юзік.

Сонейка схавалася за суседні дах. Дзень скончыўся, і сябры, дамовіўшыся сустрэцца зноў, развіталіся.

Героямі не нараджаюцца

Казік прачнуўся ад пілікання тэлефончыка. Не расплюшчваючы вачэй, ён намацаў мабільку.

— Казік слухае.

— Спіце, пан пажарны? — у слухайцы зарагаталі, — Юзік ля апарата. Давай хутчэй падымайся, мы з пані Карынай цябе абчакаліся.

Казік падхапіўся і пачаў мітусліва гойсаць па гарышчы, збіраючы адзенне і запіхваючы ў рот печыва.

Праз паўгадзіны сябры ўжо былі ў мэрыі. Карына засталася на вуліцы, матывуючы нежаданне ісці разам з сябрамі тым, што яна, маўляў, сёння кепска выглядае.

Дахавікі блукалі па мэрыі, можа, з гадзіну, пакуль, нарэшце, не наткнуліся на дзверы з шыльдай «ГАЛОЎНЫ ПЕРАПІСЧЫК».

Юзік прачыніў дзверы, і яны зайшлі ў кабінет.

За вялікім бліскучым сталом, на якім стаяла мноства розных прычындалаў, сядзеў маленькі вусаты чалавек.

— Добры дзень, — сказаў Казік.

— Дзень добры, — адказаў вусач. Ён падняўся з-за стала і, падышоўшы да дахавікоў, працягнуў руку:

імжэў дождж. Першым на іх шляху быў дом нумар 13 па вуліцы Кароткабродскай. Дахавікі з варонай падышлі да пад'езда. За імі да дома наблізіўся бамбіза ў цёмных акулерах. Галава ў бамбізы была лысая і круглая, як бильярдны шар, а твар з поўсцю трохдзённай даўніны распываўся ў інтэлігентнай усмешцы.

Казік націснуў піпачку дамафона.

— Галоўны перапісчык.

Казік паціснуў яму руку і адрэкамендаваўся:

— Казімір.

Юзік таксама павітаўся і сказаў:

— А я Юзік.

— Начуты, начуты, як жа, — прабасіў Галоўны перапісчык. — Ну што ж, панове, зоймемся інструктажам...

Назаўтра раніцай сябры прыступілі да перапісу. Ранак быў пахмурны,

— Хто там? — данеслася з дамафона.

Дахавік прыўзняўся на дыбачках і крыкнуў у мікрафон:

— Гэта мы! Перапісчыкі!

«Пілім-пілім», — раздаўся гук, і дзверы адчыніліся.

Перапісчыкі падняліся на другі паверх і пазванілі ў дзверы кватэры. Ім адчыніла гаспадыня — мажняя кабета ў фартуху.

— Заходзьце, калі ласка, — амаль дзявочым голасам прапанавала гаспадыня.

Перапісчыкі зайшлі ў вітальню. І тут раптам... Раптам прагучаў хрыпаты голас:

— Усім заставацца на сваіх месцах! Гэта рабаўніцтва!

Хрыпаты голас належаў лысаму бамбізу, у руках ён трымаў велізарны пісталет.

— Я сказаў, рабаўніцтва! — ня добра паўтарыў лысы.

Пачуўшы гэта, гаспадыня і Юзік сінхронна страцілі прытомнасць. Плюх! — грукнуўся на падлогу Юзік. Ба-бах! — а гэта гаспадыня.

Казік нечакана для сябе ўпіўся зубамі ў руку лысаму рабаўніку. Сківіцы сціснуліся, быццам у бульгэр'ера, толькі пасля гэтага Казік услед за Юзікам і гаспадыняй страціў прытомнасць. Рабаўнік, які не чакаў такога развіцця падзей, выпусціў пісталет і заскуголіў ад болю:

— А-а-ааа!!!!

Але Казікавы зубы ўчапіліся моцна.

Тут варона Карына імгненна прадубліравала Казікаў укус кантрольным дзяўбком у лоб лысага. Бамбіза яшчэ трошкі паскавытаў-пазавываў ад болевага шоку і, страціўшы прытомнасць, таксама грукнуўся на падлогу. Справа была скончана.

Калі міліцыя, выкліканая суседзямі, ўвалілася ў кватэру, на падлозе ляжалі чатыры непрытомныя целы, і толькі варона Карына пераможна махала крыламі, выгукваючы пры гэтым:

— Карр! Каррр!!!

Інспектар міліцыі зірнуў на нерухомага бандыта і радасна сказаў:

— Знаёмы твар!

Як аказалася, гэта быў жулік па мянушцы Глобус, аб'яўлены Інтэрполам у міжнародны вышук. Глобус займаўся рабункам цацак і дзіцячых

кніжак. Доўгі шлейф злачынстваў цягнуўся за ім па цэлай Еўропе. Сотні дзяўчынак і хлапчукоў засталіся праз бандыта без любімых цацак. Нават пісталет у Глобуса быў вадзяным. Ён яго адабраў у беднага іспанскага хлопчыка. І толькі дзякуючы Казіку і Юзіку з Карынай удалося пакласці канец Глобусавым злачынствам.

На наступны дзень у будынку гарадской міліцыі шэф міліцыі ўзнагародзіў Казіка, Юзіка і Карыну значкамі «Ганаровы міліцыянт», а прадстаўнік Інтэрпола абвясціў аб прэміі ў 500 талераў для герояў. Цяпер тэлевізар быў дакладна ў Казікавай кішэні.

Новы сябар

Пасля кароткай ночы прыйшла звычайная летняя раніца. На вуліцах і завулках горада ляютна пазяхалі каты. Горад яшчэ спаў, і толькі дворнікі шкрабалі сваімі дзеркачамі па бруку і асфальце тратуараў. Шурх-шуррх, шухх-шух, неслася з усіх бакоў у празрыстай ранішняй цішы. Раз-пораз пад вокнамі старых камяніц павольна прапаўзалі першыя тралейбусы з нешматлікімі заспанымі гарунамі-пасажырамі.

Дахавік Казік салодка сон у сваім маленькім ложку, які стаяў на гарышчы стогадовага дома ля такога ж стогадовага коміна. На антэнных кабелях, што аблытвалі бэлькі, быццам павуцінне, віселі Казікавы штонікі і сурдут. Дахавік сніў каляровы сон, у якім ён падарожнічаў з аднаго даху на другі па чароўнай вясёлцы, як па мосце. Вясёлка выгіналася велізарнай дугой па-над горадам, і з яе гарба адкрываўся шыкоўны краявід. Казік стаяў на вясёлцы і глядзеў уніз, на чырвоныя, зялёныя і шэрыя дахі, на тэлевежу, якая сваім шпілем даставала амаль да вясёлкі, на рэчку,

што з вышыні здавалася тоненькай стужкай, на зеляніну дрэў. Побач з Казікам праплывалі белыя пухавікі-аблачынкі...

Сон быў такі цудоўны, што Казіку нават не хацелася прачынацца. Але спрацаваў таймер тэлевізара, і гарышча ахутала бадзёрая музыка ранішняй тэлегімнастыкі. На экране сімпатычныя дзяўчаты выраблялі складаныя па. Казік хацеў быў паляжаць яшчэ пад коўдрай, але яго ногі задрыгаліся ў рытме музыкі. Хоцькі-няхоцькі, давлялося падымацца і для парадку зрабіць некалькі простых рухаў, каб ногі і рукі супакоіліся. Пасля зарадкі дахавік умыўся, паснедаў кавай і булачкай з маслам, пачысціў зубы. Пасля гэтага ён падняўся па драбінках на дах і сеў з краю, звесіўшы ножкі.

Пасля сняданку ўсе адпачываюць па-рознаму: адны чытаюць газету, іншыя глядзяць тэлевізар, а вось Казік любіў сядзець на краі даху і нічога не рабіць. Проста сядзець і глядзець навокал. Перад Казікам расцілалася цудоўная панарама горада: стромыя чырвоныя дахі старых камяніц, мудрагелістыя флюгеры, алоўкі хмарачосаў. Вунь праз некалькі дамоў стаіць белая воданарпорная вежа, невядома калі пераробленая ў звычайны жылы дом. А вунь бачна белая званіца касцёла Святога Францішка. Знаёмы краявід.

Тут на гарышчы зазвінеў Казікаў тэлефончык. Званіў сябар Юзік.

— Прывітанне, гультай! — са смехам прамовіў Юзік.

— Ад гультая чую, — парыраваў Казік. — Як справы, што чуваць у свеце?

— У свеце крызіс і нестабільнасць. Еўра падае, даляр расце, — паведаміў Юзік, — я тут на абмене грошай трохі нажыўся, дык можа, куды-небудзь за горад выедзем — адпачнём, грошы распусцім? Тым больш заўтра Купалле.

— А што, давай, — узрадаваўся Казік, — толькі давай з сабой і Карыну возьмем. А то старая ўжо забылася, калі на прыродзе была.

— Згода.

Дахавікі дамовіліся сустрэцца назаўтра раніцай на аўтобусным вакзале...

Калі Казік дабраўся а дзевятай да аўтавакзала, Юзік і Карына ўжо чакалі яго ля цэнтральнага ўвахода. Юзік быў з запlechнікам, у якім было навалам усялякай смакаты.

— Ну што, пайду квітка купляць, — сказаў Казік.

— Мне не трэба, — сказала Карына, — я прынцыпова едзю без квітка.

— Вольнаму воля, — прамовіў Казік і пайшоў па квітка для сябе і для Юзіка.

Пачынала прыпякаць. На трэцяй пляцоўцы, ад якой адпраўляўся аўтобус сяброў, набралася багата народу. Падышоў аўтобус, і пасажыры пачалі заходзіць у расчыненыя дзверы. Але Карына, апярэдзіўшы ўсіх, улезла ў салон самай першай і, ускочыўшы на месца каля акна, пракаркала дахавікам:

— Хутчэй да мяне!

Сябры ўселіся побач з Карынай. Псс-с! Дзверы зачыніліся, і аўтобус пакаціў за горад. На першым жа загадным прыпынку ў аўтобус зайшла кантралёрка і пачала правяраць квіткі ў пасажыраў. Кантралёрка брала квіток, глядзела дату і нумар рэйса і шчоўкала кампосцерам. Падышоўшы да сяброў, яна правярыла квіткі ў Казіка і Юзіка, потым звярнулася да Карыны:

— Ваш квіток.

Карына глядзела ў акно, быццам не чула.

— Ваш квіток, — гучней прамовіла кантралёрка.

— Га? — Карына прыкінулася глухой.

— Квіток! — яшчэ гучней сказала кантралёрка, пры гэтым адно яе вока чамусьці заторгалася.

— Пенсіянерка я, — адказала ёй варона.

Але кантралёрка і не думала здавацца:

— Плаціце штраф, а то высаджу з аўтобуса.

Грошай у вароны не было, таму плаціць за яе штраф прыйшлося дахавікам. Як тут не заплаціш?

— Я аддам. Я аддам вам гэты талер, — нудзілася ўсю астатнюю дарогу Карына. — Даруйце мне.

Сябры выйшлі з аўтобуса на перадапошнім прыпынку і вузкай сцяжынкай накіраваліся праз лес да возера. Надвор'е было цудоўнае. Дахавікі ішлі і весела гаманілі, а Карына з сумным выглядам ледзь валаклася за імі. Калі кампанія прайшла з паўкіламетра, наперадзе пачуўся нейкі шум. З-за дрэў выскачыў невялікі сабака незразумелай пароды і кінуўся да сяброў.

— Схавайце мяне, калі ласка! — забрахаў сабака, — з мяне хочучь зрабіць шашлык!

Казік стаяў у разгубленасці, але Юзік ужо скінуў заплечнік, і сабака ўскочыў туды з хуткасцю маланкі. Толькі паспеў Юзік закінуць заплечнік за спіну, як да іх падбег велізарны мужчына з чорнымі валасамі і такімі ж чорнымі вусамі.

— Вы не бачылі тут майго сабакі? Уцёк, халера!

— Бачылі, — адказаў Юзік. — Ён пабег у лес, вунь туды, — Юзік паказаў у той бок, адкуль яны прыйшлі. Калі мужчына знік, Юзік зняў заплечнік.

— Дзякуй, — сказаў сабака, калі вылез з заплечніка. — Вы мяне ўра тавалі.

Так у Казіка, Юзіка і Карыны з'явіўся новы сябар — сабака Маркіз.

І чатыры постаці весела рушылі ў бок возера — насустрач сваім новым прыгодам...

МАМА МЫЛА РАМУ

Гэты выраз ведае кожны. Амаль для ўсіх ён стаў пачаткам шляху ў свет чытан- ня. Цікава, а што пісалі ў чытанках для дзя- цей у той час, калі мамам не даводзілася мыць рамы? Адказ на гэта пытанне можна было знайсці ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэ- кі Рэспублікі Беларусь, дзе на працягу верасня працавала выстава «Дзіцячая кніга XVIII— XX стст.». Для тых, хто яе не наведаў, «Бя- розка» праводзіць кароткую экскурсію.

Букварь языка славянского.
1767 год (рэдкае выданне).
Вядомыя толькі два
экземпляры ў свеце)

Азбука. 1781 год

Цётка. Першае чытанне
для дзітак беларусаў.
1906 год

З. В. Ліхачова, Н. І. Сіюко.
Буквар. 1937 год

А. К. Клышка.
Буквар. Наш час

► Аксана СПРЫНЧАН

Кракадзіл ідзе ў салон,
Каб набыць сабе аўто.
Гэта не набыць кулон
І зусім — не паліто.

«Лімузін» такі даўгі
І занадта дарагі.
«Волга» — рэчка, дзе няма
Кракадзілаў, і зіма...

— Гляньце светлы «Мерседэс».
— Будзе пэцкацца, мэрсі.
— А калі набыць «Пежо»?
— Не, «Пежо» было ужо.

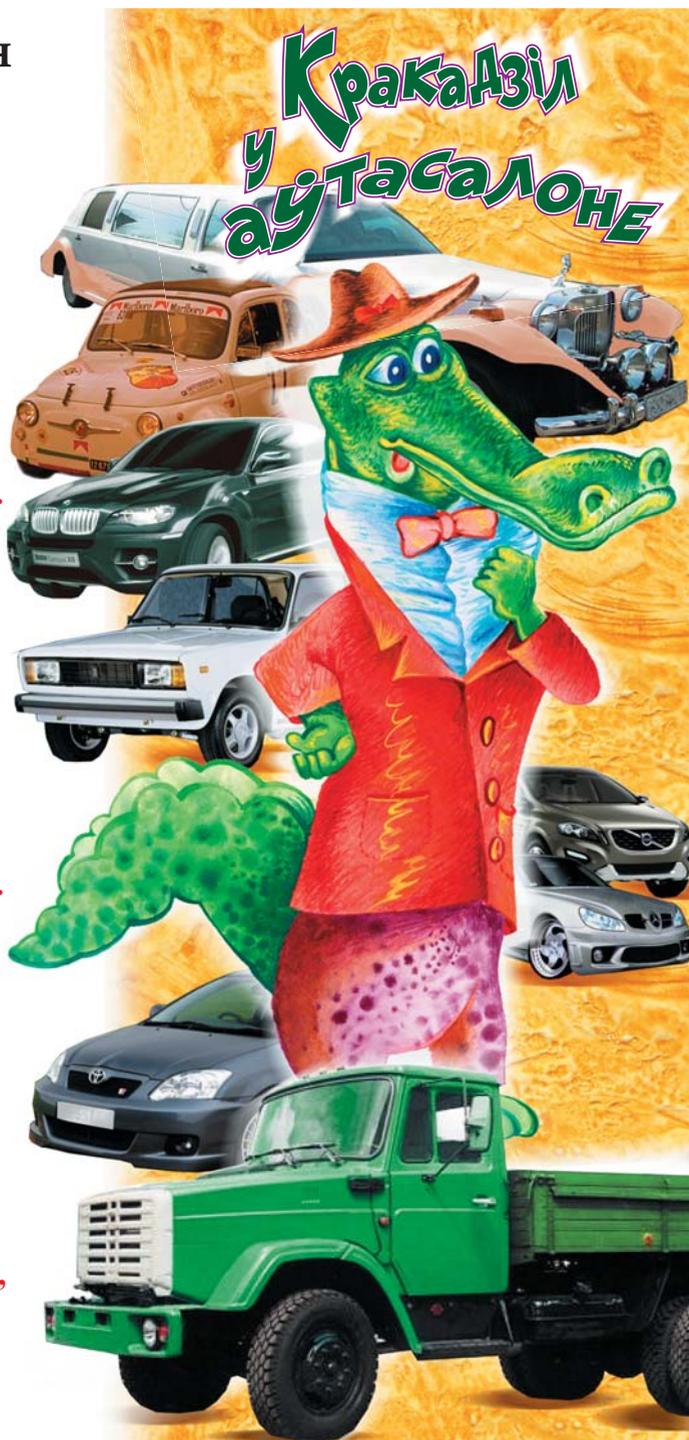
Не патрэбны «Жыгулі»,
Каб дэталі ўсе гулі.
І не трэба мне «Таёту» —
Не натхняе ні на ёту.

— «Ягуар» вазьміце, — звер!
— Я — найлепшы звер, павер.
— «Вольва» ёсць яшчэ ў нас.
— Мо для льва яна і клас.

А той бежавы «Фіат» —
Фі і фу, і проста — ат!
Як мне «Аўдзі» падаецца?
Ёсць магнітафон, здаецца...

— Можа, чорны «БМВ»?
— Нешта ён ні бэ ні мэ.
— Вось тады цудоўны «Порш»,
— Што яшчэ бывае горш?!

Доўга думаў і хадзіў
Па салоне кракадзіл
І наведнікам наўздзіў
Ён набыў зялёны «ЗІЛ».

Мастак Уладзімір ЖУК

Меліта мядовая

Рэдкае імя Меліта сёння ва ўсіх на слыху. Пасля мінска-га тура спарборніцтваў на мастацкай гімнастыцы на Кубак свету ўсе прадказваюць 15-гадовай беларусцы Меліце Станюце вялікую спартыўную будучыню. Для таго, каб гэтыя прадказанні спраўдзіліся, у гімнасткі ёсць усё: і талент, і працавітасць. Дарэчы, працавітасць... Адно са значэнняў імя Меліта — «пчала» (яшчэ адно значэнне — «мядовая». Акрамя таго, так звалі багіню кахання ў персідскай міфалогіі). Сёння Меліта Станюта — госця «Бярозкі».

**Ёсць перамогі,
ёсць паражэнні,
але трэба
кročыць наперад
і бачыць наперадзе
толькі лепшае.**

— Шмат хто ведае пра плюшавую жырафу расійскага танцоўшчыка Мікалая Цыскарыдзе, на шыю якой ён вешае ўсе свае ўзнагароды. А дзе вісяць твае медалі?

— У мяне ёсць спецыяльная шафа для ўзнагарод. А год таму ўсе мае медалі «даставаліся» вялікай плюшавай мышы. Аднак яна сагнулася пад іх цяжарам — і давялося купіць шафу.

— Заваяванне пяці медалёў на мінскім этапе Кубка свету — самае вялікае тваё дасягненне?

— Я выступала і на чэмпіянатах Еўропы, але ў юніорскай камандзе. Заваявала сярэбраны медаль, і гэта была вельмі важная для мяне перамога. А ў дарослай гімнастыцы ў мяне ўсё яшчэ наперадзе.

— А як ты прыйшла ў гімнастыку?

— Калі мне было тры гады, мяне выпадкова ўбачыла на вуліцы і запрасіла да сябе ў групу мой першы трэнер Святлана Васільеўна Бурдзявіцкая.

— Кім ты марыла стаць у дзяцінстве?

— Маё дзяцінства і гімнастыка непадзельныя, і я хацела стаць спачатку чэмпіёнкай Беларусі, потым — чэмпіёнкай свету, потым — трэнерам.

— Актрысай, як прабабуля Стэфанія Станюта, ніколі не хацелася стаць?

і працавітая

— Неяк гэта не прыходзіла ў галаву. Але сёння, калі б быў час, мне хацелася б паспрабаваць іграць у тэатры або здымацца ў кіно.

— І якую б ролю ты хацела сыграць?

— Ой! Я нават не думала (*смяецца*). Як мінімум трэба пачаць, каб гэта вызначыць, але, мабыць, несур'ёзную, што-небудзь вясёлае.

— Ты верыш у прыкметы? Можа, у цябе ёсць нейкія рытуалы перад выступленнем?

— Не, няма.

— Што ты больш за ўсё любіш?

— Хм...

— Можа, табе прасцей будзе сказаць, што ты больш за ўсё не любіш?

— Не люблю доўгія пералёты падчас спаборніцтваў. А люблю... выступаць. А ў вольны час — чытаць, вельмі люблю чытаць.

— Апошняя кніга, якую ты прачытала?

— Усё лета чытала літаратуру па школьнай праграме.

— А што з прачытанага ў апошні час цябе найбольш уразіла?

— Кнігі пра гімнастак Ляйсан Уцяшаву і Святлану Хоркіну, кніга фігурыста Яўгена Плюшчанкі.

— Што самае галоўнае для гімнасткі?

— Моцныя нервы і ўстойлівая псіхіка. Спартыўнае шмат, адной добрай фізічнай формы недастаткова — неабходна яшчэ і добрая вытрымка.

— Тваім імем стракаець усе газеты, што ты адчуваеш?

— Папулярнай сябе я не адчуваю. Стараюся нават і не чытаць усё гэта.

— Ты ўжо абмовілася, што вольнага часу зусім няшмат, але калі ён выдаецца, што звычайна робіш?

— Як і казалася, чытаю. Калі ж выпадае цэлы вольны дзень, то выбіраюся пагуляць у горад, сустракаюся з сябрамі.

— Шмат урокаў даводзіцца прагульваць з-за спартыўнага?

— Шмат (*смяецца*). Вельмі. Але я ж вучуся ў спецыяльным спартыўным вучылішчы (Рэспубліканскае дзяржаўнае вучылішча алімпійскага рэзерву — А. М.), і там гэта дазваляецца.

— Ва ўзросце, калі большасць людзей толькі пачынаюць займац-

ца сваёй кар’ерай, гімнастам даводзіцца яе заканчваць... Твой намер стаць трэнерам у будучым — цвёрды?

— Пакуль што сапраўды думаю стаць трэнерам. Але гадоў праз восем магу і раздумаць. Я магу так стаміцца, як Іна Жукава, і не захацець больш прыходзіць у залу: ні ў якасці спартсменкі, ні ў якасці тренера...

— Што на развітанне ты жадаеш нашым чытачам?

— Жадаю заўсёды на ўсё глядзець пазітыўна. Ёсць перамогі, ёсць паражэнні, але трэба крочыць наперад і бачыць наперадзе толькі лепшае.

Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ

Пакуль вярстаўся нумар, на чэмпіянаце свету ў японскім горадзе Міе 9-13 верасня Меліта заваявала сярэбраны медаль у камандным заліку і бронзавы — у практыкаваннях з абручом. Гэта пакуль што яе вышэйшае дасягненне ў сеніорскіх спаборніцтвах (паміж гімнасткамі ва ўзросце ад шаснаццаці гадоў), у якіх яна сёлета выступае першы год.

«БЯРОЗКА» вінуе Меліту і жадае ёй новых спартыўных поспехаў!

► 3 днём нараджэння, «Зубраня»!

Адна з самых шчаслівых краін у свеце знаходзіцца на беразе возера Нарач. У гэтай краіне раздаюць цукеркі, не задаюць хатніх заданняў і ўвесь час адбываецца нешта цікавае.

Там усім кіруюць дзеці. Усімі «міністраствамі і ведамствамі» — мэрыяй школьнага горада Пазнаня, творчым саветам, саветам па спорту. Там свае гарады-карпусы (славутыя Лясны, Азёрны, Зорны, Лазурны) і свае вуліцы, напрыклад праспект Дакладнасці.

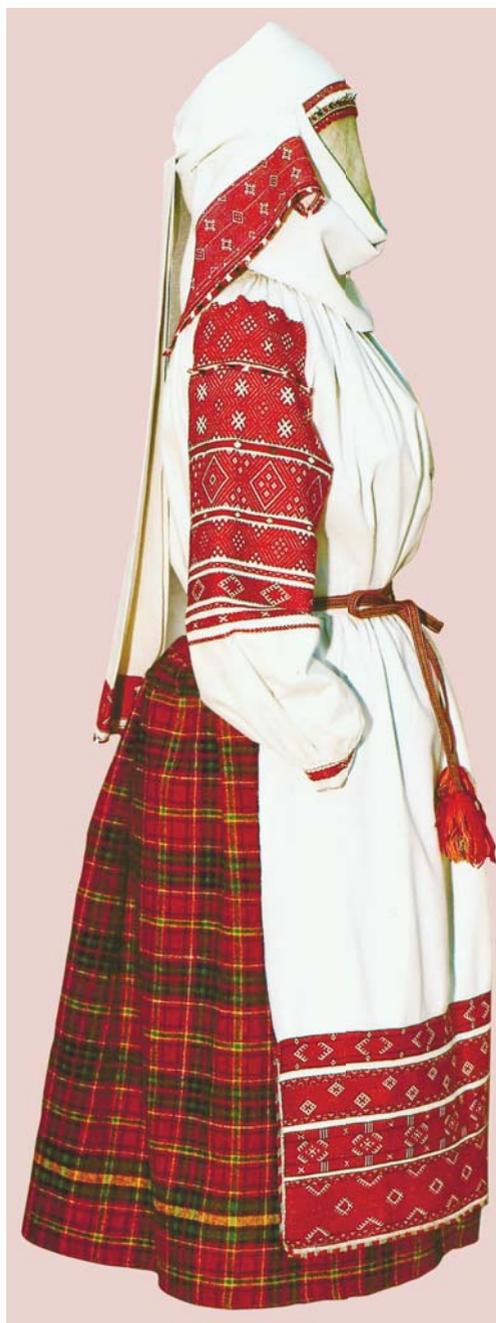
Там свае святы: Свята салодкага смаку і Зубрабачанне.

Нацыянальны дзіцячы аздарэўляльны лагер «Зубраня» — шчаслівая дзіцячая дзяржава, незалежная ад дарослых праблем і клопатаў.

Ужніўні лагер «Зубраня» адсвяткаваў сваё 40-годдзе. Віншум Краіну дзяцінства і чатырыста тысяч хлопчыкаў і дзяўчынак, якія паспелі адначыць тут за гэты час!

«... Народны строй —

Усё пачалося з ліста. «Прывітанне, «Бярозка»! — пісала нам 16-гадовая Крысціна з Мінска. — Аднойчы мне папчасціла прымерыць касцюм з ільну: кашуля з нагавіцамі, на якіх дробненькім-дробненькім крыжыкам быў вышыты беларускі арнамент. Я сфатаграфавалася ў ім і фота змясціла ў чат. Імг-ненна валам павалілі водгукі на здымак! Знаёмыя і незнаёмыя людзі захапляліся і маім уборам, і мной у гэтым уборы... Усе сыходзіліся на думцы, што народны строй — гэта крута!

І мне тады падумалася, што вось моладзь захапляецца этнастылем, афра-азіяцкімі накірункамі. А пра тое, што можна ў сваё, нацыянальнае, убірацца, людзі не дадумваюцца. Ды і не зразумела, дзе наогул такое адзенне браць?..»

гэта крута!>>

SOS!-дапамога

Слушныя меркаванні! Нам захацелася адказаць на гэты SOS, дапамагчы юным модніцам, і мы звярнуліся да Святланы Длатоўскай, дызайнера, аўтара неверагодна прыгожых сучасных касцюмаў, у аснове якіх — традыцыі беларускіх народных строяў.

Як вынік нашых разважанняў над лістом і перамоў — адкрыццё ў гэтым нумары часопіса рубрыкі «Мой стыль», дзе будзе ісці гаворка пра асаблівасці беларускіх традыцыйных строяў розных часоў і мясцін, але галоўнае — у «Бярозцы» вы даведаецеся, як зрабіць стыльную рэч сваімі рукамі, знойдзеце практычныя парады па мастацтву вышыўкі і наконт іншых спосабаў аздаблення тканіны. Даведаецеся пра тое, што шматлікія сённяшнія навагоднія знаходкі маюць старажытныя карані ў нашай традыцыі апранацца і ўпрыгожваць сябе. Задавайце пытанні, дзяліцеся сваімі меркаваннямі, эксперыментуйце і вучыцеся. Мы разам знойдем адказы і зробім рэчы, каштоўнасць якіх заўжды была неаспрэчнай, бо ўвасабляла індывідуальнасць!

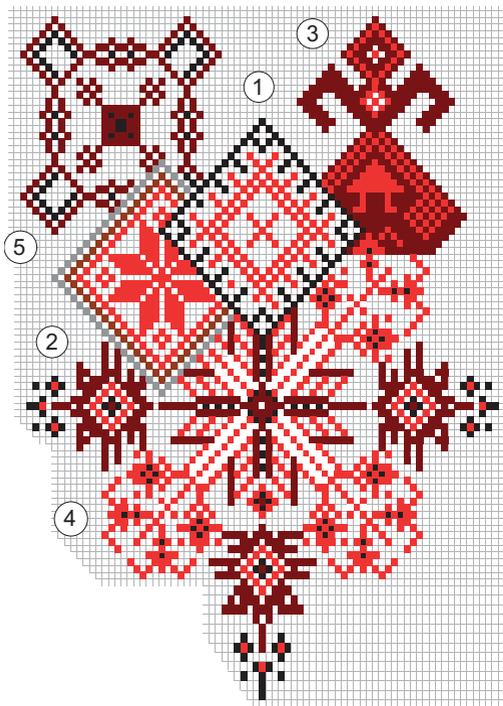
Галоўнае ў касцюме

Што такое быць стыльным? Што такое мода? Хто такі Я і ў якім адзенні мне камфортна? Кожны сучасны чалавек рана ці позна задаецца такімі пытаннямі, бо з маладых гадоў ведае: болей за 90% з таго, што мы найперш запамінаем адзін пра аднаго — гэта ўражанне ад знешняга аблічча — паставы, манеры сябе паводзіць, адзення, прычоскі. І чалавек можа прымусіць сваё адзенне казаць тое, што ён сам найперш хацеў бы паведаміць пра сябе.

Касцюм, як мала яшчэ які прадмет паўсядзённага ўжытку, захоўвае памяць пра свайго стваральніка і ўладара, пра яго час, нясе інфармацыю

праз стагоддзі. Тэрмін «касцюм» сэнсава розніцца ад слова «адзенне», бо тлумачыць сацыяльную і нацыянальную адметнасць, звычкі і традыцыі, індывідуальныя асаблівасці чалавека. Мода — гэта не проста набор найбольш прывабных у той ці іншы час рэчаў. Мода — гэта манера жыць. Але галоўная «частка» любога касцюма — чалавек, а веды пра сваё, шчырае захапленне ўпадабаным — заўжды ў модзе, якія б стэрэатыпы не навязваліся звонку.

Беларускі народны касцюм фармаваўся цягам стагоддзяў, прымаў самыя розныя культурныя, сацыяльныя, тэхналагічныя ўплывы, але захаваў устойлівыя, пазнавальныя рысы. Розныя касцюмы прызнача-

ліся для асобных падзей і рытуалаў у жыцці нашых продкаў. Вясельныя і жалобныя, святочныя і паўсядзённыя, разнастайныя паводле геаграфічных і часавых асаблівасцей, беларускія народныя строі ўвасобілі любоў нашых жанчын да сваёй зямлі, іх стасункі з памяццю і ўяўленне пра будучыню, талент жыцц, майстэрства ствараць, тонкі густ у спосабе прэзентацыі сябе.

Давайце і мы ўявім нашае заўтра: які адбітак у люстэрку хочацца пабачыць? Памарым, а потым зазірнём у мінулае, параўнаем свой вобраз з прабабчыным, паспрабуем прачытаць па шчодрэ распісаных узорах кашулях, камізэльках і намітках, фартухах і андараках шчырыя парады, строгія павучанні, цікавыя гісторыі з лёсаў нашых папярэднікаў на гэтай зямлі. Як яны пачуваліся, ствараючы шэдэўры, пазанімаўшыя законнае месца ў музеях, найлепш можна зразумець, уласнаручна рэалізаваўшы тое, чаго захацелася менавіта вам.

Крочым да шэдэўраў!

Наш першы эксперымент прысвяцім вышыўцы крыжыкам. Гэта не самы старажытны і не самы распаўсюджаны спосаб традыцыйнага аздаблення адзення, але прыдатны, каб напрактыкавацца ў адчуванні сваёй рукі, вока, навучыцца разумець тканіну і ніткі, пераканацца, што ўмееш трымаць у руках іголку.

Падрыхтуйце неабходныя прылады: пяльцы (дыяметрам ад 15 да 25 см) ці рамка (шырынёй каля 30 см) для вышывання палегчаць працу, дапамогуць рабіць усё хутчэй і якасней.

Для першых практыкаванняў лепей узяць аднатонную лянную ці баваўняную тканіну з добра бачным палатняным перапляценнем нітак. Ідэальна падыхдзе адмысловая тканіна для вышыўкі, але можна скарыстаць старую непатрэбную рэч, выкраішы неабходнага памеру ласкут. Але памыць і напрасаваць яго трэба абавязкова. Не забудзьцеся

пра накірунак асновы: выкройваць ласкут трэба па далявой. Кавалкі тканіны павінны быць такога памеру і шчыльнасці, каб трывала замацоўваліся ў пяльцах ці на рамы, не расцягваліся і не вытраваліся. Край ласкута можна апрацаваць на швейнай машыны альбо проста акуратна змазаць зрэзы клеём ПВА і даць прасохнуць.

Падбярыце ніткі: для пачаткоўцаў зручней баваўнянае мулінэ — яго проста падзяляць на часткі, рэгулюючы таўшчыню. Яно, як правіла, не ліняе і мае вельмі шырокую палітру адценняў. Падыдуць таксама нятоўстыя ваўняныя і паўваўняныя ніткі, віскоза.

Іголку лепей узяць не вельмі доўгую, з досыць вялікім вушкам. Калі вы набылі спецыяльную тканіну для вышыўкі, то іголку лепей узяць з тупой дзюбкай, калі тканіна звычайная, тоўстая, то — з вострай. Няблага падрыхтаваць напарстак, нажнічкі, востра заточаны аловак і звычайныя швейныя ніткі з тонкай іголкай для разметкі малюнка.

Крыху пра вечнае

Сёння мы абіраем колер адзення і дэкор найперш з эстэтычных і практычных меркаванняў. У старадаўнія ж часы колер і арнамент неслі глыбокія сэнсы і надзяляліся магічным уздзеяннем на людзей і прыроду. Самыя распаўсюджаныя колеры ў арнаментыцы беларусаў: белы, чырвоны, чорны — вельмі старажытная трыяда, якая сімвалізуе адзінства нараджэння, жыцця і смерці.

Белы надзяляўся значэннем новага свету, новых ведаў, чысціні і першачатковасці. Там, дзе ёсць белы колер, усё на імгненне становіцца *tabula rasa* — чыстым лістом. Белы абяцае: усяго дастаткова для таго, каб свет пачаўся нанова, каб пустата запоўнілася.

Чырвоны — колер жыцця, яркай эмоцыі радасці. Лічыцца, што ён паляпшае апетыт і ўвогуле лечыць душэўную немач. Чырвоны абяцае:

*Касцюмы Святланы Длатоўскай
з элементамі беларускага арнаменту і па матывах
велікасвецкіх строяў часоў Вялікага княства Літоўскага*

хутка надызде ўзыход ці нараджэнне, а таксама гэта колер крыві і ахвяры.

Чорны — сыход старых каштоўнасцей, колер зямлі, у якую ўсё сыходзіць і з якой усё нараджаецца, колер абяцання: хутка вы даведаецеся пра тое, чаго не ведалі раней.

Ва ўлюбёных арнаменты, што вытыкаліся і вышываліся на палатне — увасабленні чалавечага лёсу — былі зашыфраваныя самыя значныя з’явы ў жыцці насельнікаў нашага краю, іх веды і ўяўленні. Вельмі распаўсюджаныя знакі Сонца і Зямлі (1). Іх адмысловае спалучэнне азначала надыход вясны, абуджэнне прыроды. Усім вядомая калядная васьміканцовая зорка (2) азначае таксама чалавека, маці, дзіця ў залежнасці ад атачэння, у якое ўпісаны гэты элемент. Асаблівае значэнне маюць выявы Маці-радзіцельніцы (3) і Дрэва жыцця, якія часцяком розныя, а іншым разам супадаюць таксама ў залежнасці ад кантэксту апаведу розных майстрых. Сама ж жанчына ўвасабляла свой вобраз у выяве вазона з кветкамі, птушачкі-галубкі, дрэва — бярозы, рабіны, каліны. Ёсць нават асобная пазнака моцнай сям’і і значкі яе абаронцаў, якія вытыкаліся ці вышываліся, каб прасіць сямейнага шчасця ў дом.

Навукоўцы выдзяляюць знакі ўраджаю, сумленнай працы, арнаментыку, прысвечаную святам: Купаллю (4) і Радаўніцы, Калядам і Дажынкам, варажбінныя ўзоры, прысвячэнні стыхіям: агню, вадзе, ветру, марозу... У сваіх творах майстрыхі замест слоў ужывалі знакі добра і зла, справядлівасці і міласэрнасці.

Вельмі старажытны па сваіх каранях знак Роднай зямлі (5). Ён нечым нагадвае егіпецкі сакральны вузел — перапляценне верхняга і ніжняга святаў, а таксама мусульманскі «вузел шчасця».

Крочым да шэдэўраў!

Папрактыкуйцеся ў складанні свайго караценькага паслання, намалюйце арнамент, якім вам хацелася б упрыгожыць сваю вопратку (спачатку на паперы — падызде лісток са школьнага шыватка, міліметраўка ці тонкая калька). Акуратна перанясіце малюнак на тканіну (перамалюйце простым алоўкам ці прашыўце тканіну разам з паперай іголкай з ніткай, акуратна адарваўшы потым непатрэбны ўжо лісток з малюнкам). Калі вы карыстаецеся вышывальнай тканінай, то малюнак пераносіць не трэба, давядзецца лічыць клетачкі, кіруючыся сваёй схемай. Каб меней было ў вашай працы вузельчыкаў, скарыстайцеся такім немудрагелістым прыёмам: вазьміце нітку, удвая даўжэйшую і ўдвая танейшую, чым трэба для працы, складзіце нітку ў дзве столкі і прадзенце ў іголку або два зрэзы. Як зробіце першы шывок, працягніце іголку ў пяцельку, што ўтварылася на канцы ніткі. Вышыўка глядзіцца больш ахайнай, калі крыжыкі засцілаюцца на адзін бок: спачатку пракладзіце ўсе першыя шывочки з ухілам, напрыклад, управа, а потым перакрыйце іх другім слоём, нахіленым улева. Калі нітка скончыцца, не вяжыце вузлоў, з ісподу працягніце рэшту пад 4-5 шыўкамі і адрэжце лішкі. Падзяліцеся вынікамі, спытайцеся пра незразумелае. Дасылайце свае лісты на паштовы адрас «Бязрокі» альбо на электронны.

У наступным нумары пачнём працу з сапраўднай рэччу!

Святлана ДЛАТОЎСКАЯ

Фота К. Дробава

► Свой голас

Ці даводзілася вам некалі быць у такой сітуацыі: просяць праспяваць нешта нашае, беларускае — а не атрымліваеца, бо не ведаем, не ўмеем. Шкада, бо менавіта песня — найлепшая візітоўка любой краіны.

Вось і вырашыла «Бярозка» распачаць рубрыку «Свой голас». Беларускія песні будуць падавацца з акордамі, каб можна было выконваць пад акампанемент гітары.

Знаёміць з песнямі будуць вядомыя музыкі, барды. Адкрывае ж нашу рубрыку Яраш Малішэўскі — музыка-мультиінструменталіст. Гітара, дуда, лера, перкусія, дудкі, жалейкі, акарыны, пішчыкі, чароткі, варган, мандаліна —

і гэта далёка не ўвесь пералік інструментаў, якімі валодае Яраш.

Апрача сольнай дзейнасці як аўтар і выканаўца Яраш Малішэўскі супрацоўнічае з гуртамі PETE-PAFF, P.L.A.N., GARADZKIJA, АЛЯКСАНДРА І КАНСТАНЦІН, KRONA, MADERA HARD BLUES і інш.

Захапленні музыкі: падарожжы, калекцыяніраванне музычных інструментаў, старасветчыны.

Знаёмая незнаёмка

Гэтая песня з намі паўсюль. Мы чуюем яе з маленства, яна прысутнічае ў нашым жыцці як адна з тых мелодый, што памятае амаль кожны беларус. «Купалінку» спяваюць на сцэне, у гасцях, падчас свята і застолля, застаўшыся сам-насам. Першыя такты знакамітай песні гучаць у Купалаўскім тэатры замест тэатральных званкоў. Яна гучыць на радыё і тэлебачанні, а раз-пораз чар-

говы эстрадны выканаўца рэпрэзентуе новае прачытанне гэтай песні на ўласны густ і капыл.

Да нядаўняга часу традыцыйна лічылася, што «Купалінка» — народная песня. Ды й цяжка было падумаць інакш. Гэтая прыгожая, чароўная і запамінальная з першага разу мелодыя наскрозь прасякнутая беларускім светаўспрыманням, сплеченая з нашых народных інтанацый

Купалінка

Dm A Dm Bb F
Купалінка-Купалінка, цёмная ночка,
C Dm A Dm

Цёмная ночка, а дзе ж твая дочка,
F C Dm A Dm

Цёмная ночка, а дзе ж твая дочка?

Dm A Dm Bb F
Мая дочка у садочку ружу, ружу
поліць,
C Dm A Dm

Ружу, ружу поліць, белы ручкі коліць,
F C Dm A Dm

Ружу, ружу поліць, белы ручкі коліць.

Dm A Dm
Кветачкі рвець, кветачкі рвець,
Bb F

Вяночкі звіае,
C Dm A Dm

Вяночкі звіае, слёзкі праліае,
F C Dm A Dm

Вяночкі звіае, слёзкі праліае.

Dm A Dm Bb F
Купалінка-Купалінка, цёмная ночка,
C Dm A Dm

Цёмная ночка, а дзе ж твая дочка,
F C Dm A Dm

Цёмная ночка, а дзе ж твая дочка?

і адлюстроўвае самую сутнасць душы народа.

Безумоўна, так яно і ёсць, за выключэннем аднаго: гэтая песня, як і некаторыя іншыя, што яшчэ нядаўна лічыліся народнымі, напрыклад, «Люблю наш край» (музыка М. Равенскага) і «Зорка Венера» (музыка С. Рака-Міхайлоўскага), напісаная рэальнымі прафесійнымі аўтарамі.

Аўтарства адной з самых вядомых нашых песень вярталася доўга, напэўна, з-за таго, што насамрэч традыцыйны, фальклорны тэкст песні быў вельмі ўдала стылізаваны адным з рэпрэсаваных дзеячаў нашай культуры — Міхасём Чаротам. Адна з найбольш вядомых яго творчых прац — бліскача пастаўленая Еўсцігнеем Міровічам у 1921 годзе музычная драма «На Купалле». «Купалінка» і была створаная Уладзімірам Тэраўскім спецыяльна да п'есы М. Чарота. Сёння музычная драма Чарота — Тэраўскага заслужана прызнаецца за вярышню музычнай творчасці кампазітара.

Уладзімір Тэраўскі — беларускі дырыжор, кампазітар, фалькларыст, адна з тых асоб, якія стаялі ля вытокаў стварэння новай беларускай оперы, нацыянальных хароў і музычнай школы. Таксама рэпрэсаваны, а пад рэпрэсіі ў той страшны час траплялі не толькі асобы, але і творы... Аднак замаўчаўшы імёны стваральнікаў, немаг-

чыма было забараніць песню, якая пайшла ў народ!

Тое, што «Купалінка» набыла нова, сучасныя фарбы і гучанне, сярод іншых пацвердзілі нашыя знакамітыя «Песняры», з поспехам выканаўшы песню на сцэнічных пляцоўках па ўсім свеце. Ды й сёння на яе не забываюцца — да прыкладу, пераможца апошняга «Еўрабачання» Аляксандр Рыбак сцвярджае, што ён выходзіўся не толькі на класічнай музыцы, але і на беларускіх песнях. Сярод іх і «Купалінка». Выступаючы ў Беларусі, Аляксандр выканаў гэтую песню, прадэманстраваўшы, што не забыўся роднай мовы.

Калісьці ў юнацтве мне самому давялося адчуць магічнае ўражанне, што стварае гэтая песня. На пачатку 90-х гадоў мінулага стагоддзя (вось пішу і сам здзіўляюся — няўжо тое

адбывалася гэтак даўно?) я вандраваў па розных краінах Еўропы аўтастопам. Данія, Францыя, Бельгія, Нідэрланды... Нейкі час жыў у Парыжы, граючы на тамтэйшых вулках ды пляцах на гітары і спяваючы песні. Песні выконваліся збольшага англійскія. Але вось раптам заспявалася беларускае. І першым з таго, што прагучала на парыжскай вуліцы, была акурат яна — «Купалінка». У выніку ў капялюш, што ляжаў ля ног вандроўнага музыкі, стала падаць больш грошай ад мінакоў. Выснова напрошвалася сама сабою, і за «Купалінкаю» ўзгадаліся іншыя нашыя песні. Мо з таго часу і распачаўся мой паварот да беларускай музыкі. Але тое — зусім іншая гісторыя...

Яраш МАЛІШЭЎСКИ

Верасок

Сёння «Верасок» прымае гасцей. Мы хочам пазнаёміць чытачоў нашага часопіса з творчасцю ровеснікаў з Літвы, вучняў беларускай Віленскай школы імя Ф. Скарыны. У мінулым годзе яна адзначыла свой 15-гадовы юбілей, а гімназія імя Ф. Скарыны, чыёй пераемніцай сябе школа лічыць — 90-гадовы.

Да гэтых дат быў выдадзены зборнік «У шматгалосай Вільні гучыць мая родная мова», дзе надрукаваліся вучні школы і студэнты беларускага аддзялення факультэта славістыкі Віленскага педагагічнага ўніверсітэта. Мы жадаем нашым сябрам творчага плёну і друкуем падборку з гэтага зборніка.

► Юлія ВЕСЯЛОВА

Панядзелак, рай, сустрэча

Панядзелак, рай, сустрэча,
У кастрычніку — дажджы,
Зніклі думкі вокамгненна,
І ні страху, ні мяжы.

Ты кахаеш. Неяк дзіўна,
Ёсць пачуцці ці няма?..
Час ляціць, ляціць няспынна:
Лета, восень і зіма...

Верш кладзецца на паперу,
А рука — бы не твая,
Я сама сабе не веру:
Сапраўды, кахаю я?..

Так, кахаю я, кахаю...
Жах і глупства ў адзін час;
Але ведаць не жадаю,
Што далей чакае нас.

Помню твае вочы, рукі...
Нашы мары пра жыццё,

Чую сэрца свайго стукі,
Не хаваю пачуццё.

Гляну ў неба — бачу хмары —
Восень ходзіць па двары,
А скрозь дождж нясуцца мары
Незабыўнае пары.

► Наталля КАВАЛЬЧУК

Хатняе заданне

Ліст паперы я бяру —
Трэба скласці верш...
І да мамачкі іду —
Хай паможа перш.

Ну, а мама, як заўжды,
Мне усмешкай свеціць:
«Ты да татачкі ідзі —
Ён у нас паэцік».

Тата ўзняў руку да носа,
Лоб паморшчыў важна,
Да сястры мяне адправіў —
Хай сястра падкажа.

А сястра глядзіць з дакорам,
Кажа: «Адчапіся,
Процьма справаў у мяне,
Хоць ты разарвіся».

Вось бяда, бяда мая,
Настаўніцай зададзена —
Верш ляжыць перада мной,
Усёй сям'ёю складзены.

► Анастасія ЛУКША

Ад Бога прыходзіць...

Ад Бога да ўсіх нас прыходзяць
Шчасце, каханне і боль,
Ён на Зямлю нас прыводзіць,
І Ён наш адзіны Кароль.

Кароль справядлівы і добры,
Бароніць ад зла і пачвар;

І грэх, каму трэба, даруе,
І дасць, каму трэба, свой дар.

Ён шчырае, чыстае сэрца
Адправіць ва ўтульненькі рай.
Спагадзе і міру там месца,
А зайздасці й злосці — адчай!

► Эмілія СТРАЛЬЧЭНЯ

Перазвон (санет)

Чыстая, вясёлая вада
З красавіцкім сонейкам у згодзе.
Як пераліваецца яна
З каменя на камень у прыродзе.
Чыстая, вясёлая вада —
Радуюмся мы прыродзе.
Чыстая, вясёлая вада
З красавіцкім сонейкам у згодзе.

Краіна замкаў

Прамаўляючы слова «замак», адразу прыгадаеш высокія мury, магутныя вежы, вузкія байніцы, стук дзід і мячоў — адным словам, усё тое, што атаясамліваецца з гэтай тэмай. Часы Сярэднявечча і рыцараў даўно мінулі, а сведак сівой старажытнасці і сёння можна пабачыць у розных краінах. Так склалася, што больш вядомымі сталі замкі Заходняй Еўропы. Яны растыражаваныя ў мастацкіх і дакументальных стужках, на фота, у сувенірах і гэтак далей. Але і ў нас у Беларусі ёсць тое, што нічым не саступае сусветна вядомым замкам.

Раней наш край так і называўся — «Краіна замкаў». І ў гэтым была праўда. Краіна, што знаходзіцца ў

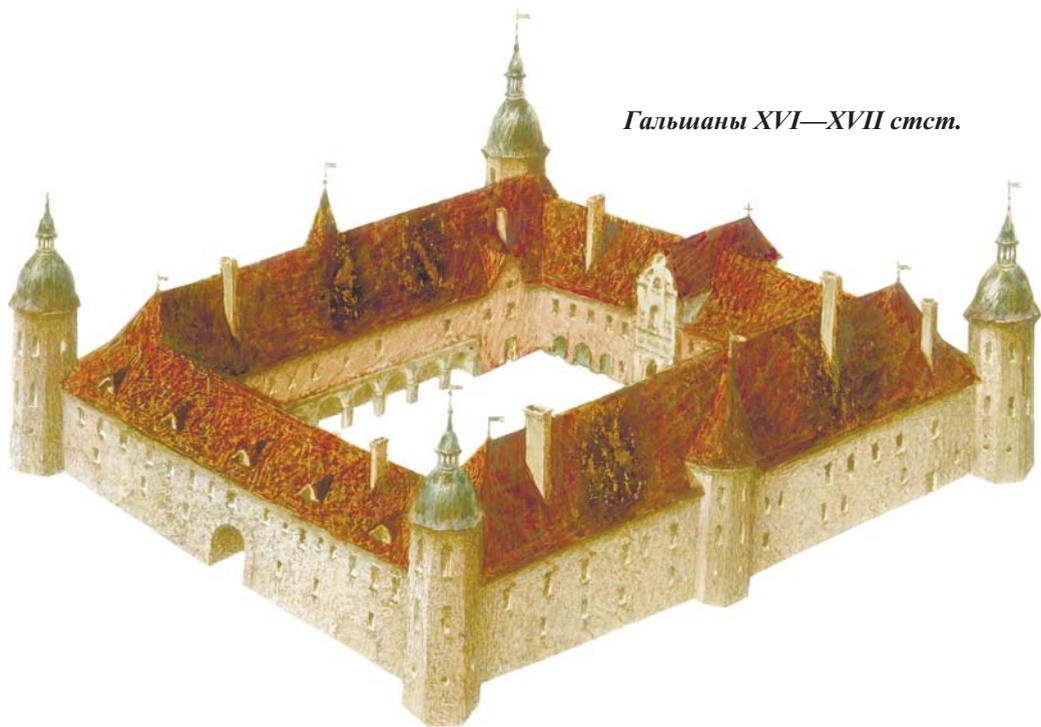
цэнтры Еўропы, ладную частку жыцця была змушана думаць пра сваю абарону, бо мірныя часы занадта часта і надоўга змяняліся войнамі, разбурэннямі і ўсім тым, што спадарожнічае змаганню з чужынцамі. І вось у тыя часы дзесяткі замкаў паўставалі ў беларускіх гарадах, мястэчках і вёсках. У кожным з іх, нібы ў люстэрку, адбілася тое, што чынілася на нашых землях. Войны, аблогі, гонар, здрада, знакамітыя людзі, мужнасць і воля...

Са сцен замкаў ляцелі стрэлы, білі па ворагу мушкеты, ручніцы, гарматы. У гэтых мурах нашы продкі дэманстравалі ўзоры мужнасці і адвагі. Там жылі і дзейнічалі і простыя людзі, і тыя, чыёй прафесіяй была вайсковая справа, князі, каралі...

Гародня XIV—XV стст.

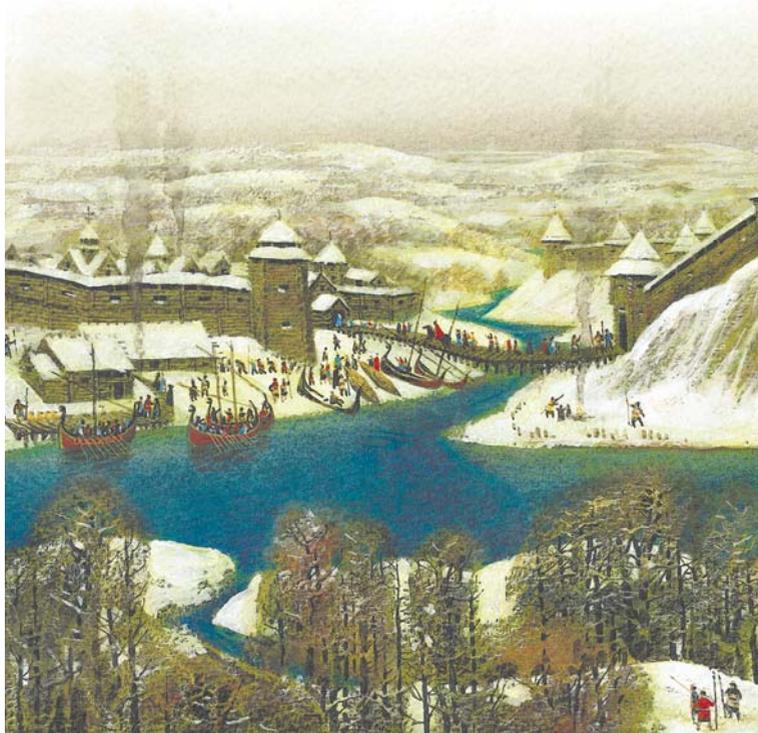
Гальшаны XVI—XVII стст.

З тых замкаў, якімі была калісьці так багата наша зямля, захавалася толькі невялікая частка. Але ўсе яны для нас «на вагу золата», бо менавіта гэтыя муры — слава і гонар Беларусі. Замкі стрымлівалі хцівых ворагаў-захопнікаў. Гэтыя фартэцыі ўзводзілі нашыя продкі — муляры, цесляры, кавалі, грабары і многія іншыя. Ваяры часта коштам сваіх жыццяў трымалі абарону ў іх нават тады, калі здавалася, што ўсё страчана. І перамагалі!

Замкі знаходзяцца ў розных кутах Беларусі. Смаляны, Мір, Гальшаны, Гродна, Любча, Нясвіж, Крэва, Ліда, Быхаў,

Полацк XII ст.

Наваградак... Наша рубрыка і будзе распавядаць пра іх, пра тыя часы, падзеі, людзей. Пра тое, што можна пачуць ад саміх замкаў — гэтых вартаўнікоў нашай мінуўшчыны.

Кожны з іх мае свае аблічча, выгляд, асаблівасці. Часам гэта велізарныя абарончыя збудаванні на высокіх пагорках, з якіх на многія кіламетры відаць усё наваколле, як у Наваградку, часам — квадраты з вежамі на кутах, абведзеныя валамі і ровам, запоўненым вадой, як у Міры. Некаторыя з іх былі цалкам альбо моцна разбураныя ворагамі, як Койданава ці Ляхавічы, а іншыя — перабудаваныя, як у Гродне. Кожнаму выпаў свой лёс.

Але час мінае, і нашы вартаўнікі мінулага пачынаюць аднаўляцца,

паўставаць з руін і занябання. Мірскі і Нясвіжскі замкі імкліва вяртаюць сабе былое харавство, некаторыя яшчэ рыхтуюцца да таго, каб аднавіць ранейшую веліч. Але кожны з іх — гэта жывая гісторыя, часам з тымі падзеямі, што сталі важнымі не толькі для Беларусі, але і шмат для якіх іншых краін. Наша рубрыка распавядзе вам пра ўсё гэта.

Абаронцы нашай зямлі заслугоўваюць таго, каб чытачы «Бярозкі» даведаліся пра іх. Тым больш што гісторыя Беларусі, «Краіны замкаў» — адна з найцікавейшых у свеце. Чакайце сустрэчы!

Яраш МАЛІШЭЎСКИ

*Мастацкая рэканструкцыя замкаў
Паўла ТАТАРНИКАВА*

Аб'ява

НА ДРЭВЕ ЛЯ АЎТОБУСНАГА ПРЫПЫНКУ
БЯЛЕЎ АРКУШ ПАПЕРЫ:

Самае цікавае апавяданне — гэта жыццё. Але яго сюжэты хочацца дадумваць. Хто ён? Хто яна? Ці адгукнулася на аб'яву дзяўчына? І што ўвогуле атрымалася з усяго гэтага? Паспрабуйце адказаць на гэтыя пытанні! Магчыма, у вас атрымаецца рамантычная гісторыя кахання, ці фантастычная, ці дэтэктыў, ці казка — вырашайце самі і дасылайце нам свае творы!

Адпавяданне вашай версіі рэальнаму развіццю падзей да ўвагі прымацца не будзе. Сутнасць нашага конкурсу не ў тым, каб адгадаць, а ў тым, каб абудзіць вашу творчую фантазію. Пішыце!

Мы чакаем вашых лістоў да 31 снежня. А потым падводзім вынікі, ганаруем прызамі аўтараў лепшых гісторый, друкуем іх у часопісе і... распавядаем вам, як усё адбывалася на самай справе. Раскрыем сакрэт: з аўтарам аб'явы мы ўжо звязаліся, і ён прыме ўдзел у падвядзенні вынікаў конкурсу.

ШТАЦЬІР ПА-НАД ГОРАДАМ

▲ Дагары нагамі

БЯРОЗКА 35

Віраджываю, я літараваўна
баву, як дахаваік Казік сцо-
ніць свай мабілаўны тэлефончык і
начне званіць сабрў Юзіку (тым,
хто не разумеє, пра каго гаворка,
раю зазірнуць на стар. 5 натага
часоніца): «Юзікі! Па мам даху
ходзіць неікі чааваек з фотаана-
ратам!» Не бойся, дарогі Казікі!
Гэта не уругвайская разведка,
не напярэчы з жоўтай прэсы і
не прывід фатограффа, які нека-
лі жыў у гэтым доме. Гэта самы

званіцянны рэфер.

Рэфер (ад англ. roof — дах) —

чаалавек, які гуляе па дахах. Гэтыя
неарамантыкі медытатывуна сусі-
раюць наваколлі з вышыні, хочучь
наблізіцца да нябэсаў, асвойваюць
новую незвычайную прастору, ла-
дзюць на дахах пікінікі, прызнача-
юць там спатканні, пішучь вершы
і паганоць аб'ектывам фотаапаара-
та на прыгожыя віды зверху.

Самыя сьліпныя дахі — дахі
Масквы і Піцера: 3-за гарадскіх
пейзажаў, якія адкрываюцца, 3-за
вышынь, на якія можна падняцца,
3-за асаблівай геаграфіі, якая да-
звляе крочыць проста з даху на
дах, 3-за таго, што іх вельмі шмат
і лубы пры жаданні можа стаць
першаадкрывальнікам.

Рэфер Алер, які жыве ў Санкт-
Пецярбургу, у волынны ад вучобы
ва ўніверсітэце час ужо тры гады
выходзіць на піцерскія дахі, каб
прагуляцца і пафатаграфавачь:

— Напачатку хацеў бы сказаць,
што тэрмін «рэфер» мне не вель-
мі падабаецца. Больш падабаецца
ца «крышэлаз». У ім мент пафа-
су, больш іроніі, і гэта ў большай
ступені адпавядае таму, чым мы
затмаемся, — часцей за ўсё пры-
ходзіцца менавіта лазіць.

Упершыню мяне на дах выцяг-
нулі за кампанію. Потым заціка-
віў сам працэс пошукі, а цяпер я
тукіаю дахі, з якіх проста адкры-
ваецца прывіжы від на горад.
Часцей за ўсё мы гуляем разам
з прывіжэлем. Так вяселяі і надзеі-
нені. Заімаемця надчас штацьяр-
тым жа, чым і ўсе, — фатаграфу-
ем, загарам, атрымліваем асагуду,
вядзім. А не лубім мы сціжкія дахі,
злых жыххароў і — больш за ўсё —
замкнёныя дзверы падашкы.

Саме непрыемнае здарэнне —
выпаадак, калі мы з мам сьбрам
ўжо сыходзілі ўніз з падашкы, а
дзверы аказаліся замкнёнымі. І
мы абодва лічылі, што іштага вы-
хаду з гэтага даху няма. Скончы-
лася, праўда, усё добра — мы яго
знашці.

Выхад на дах — гэта не зна-
чыснаста. Няма закона, які б за-
бараняў такое рабіць. Але ёсць
«закрывітыя» дахі. На іх можна
трапіць, але — нелегальна: банкі,
дзяржаўныя ўстановаў, паліцыі,
музеі. З гэтых дахаў здымаюць,
выганяюць, там стаяць камеры
назірання, даччыкі руху, нацягва-
юць калочы дром.

Мне прыходзілася сустракаць-
ца з ахоўнікамі. Не так даўно нас
вельмі вельма прапалі свёці з
даху асабняка Беларэцкіх-Бела-
зёрскіх. Ахоўнікі былі вельмі здзіў-
лены, што мы там увозілі з вёлі-
ся, і прапалі свёці, наколькі гэта
«закрывітая тэрыторыя». А з мілі-
цыі мне сустракацца не даводзі-
лася і, спадзяюся, не даявядзецца.

На даху ў кожнага свае адчу-
ванні. Але мне здаецца, што ўсім
спрашна (некаму болей, некаму
меней). Усе адчуваюць сябе на га-
лаву вешэй за тых, хто застаўся
ўнізе. Многія кажучь — пачуўце
свабоды. Не ведаю... Проста на
яўбе нічога не ўціне: няма прыва-
доў, якія вёсцяць над галавой, няма
машын, якія носяцца надолу, яўбе
ніхто не штурхае. Проста навет-

ра і нябёсы.
Рэфрэры гуляюць і па беларускіх
дахах. Студэнтка Яна мае пяціга-
довы стаж шпачыраў па дахах на-
пай сталіцы:

— Першы раз я падумала пра тое,
што на дахах можна залезці, калі мы
з свабоды расцяжымся. Адноім з вярвян-
наў уяўляўся дах. Праўда, тады да
яго справа так і не дайшла. Пазней
наспрабавала залезці проста так,

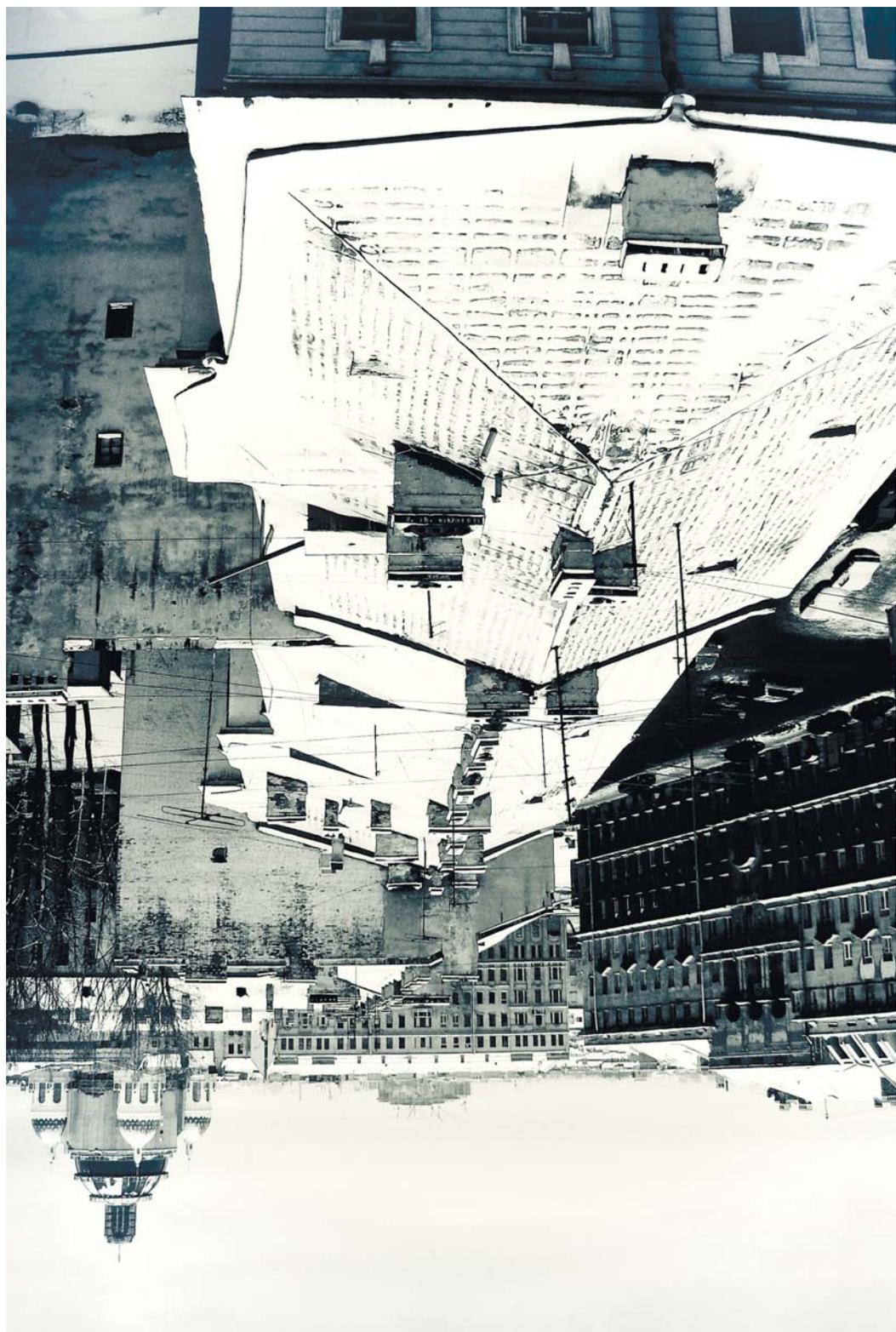
паглядзець. Аказалася, што вышы-
ні я не боюся...

Цяпер ужо ходзіт на горадзе
і прыцінчваецца: можна залез-
ці — нельга. У Мінску, на жаль,
богатацьці нікавіх дахаў дэўх-
схілячыя... Хаця ў гэтым тэксце
ёсць свой шэраг: ідзеш — блыха над
гангамі працінаецца, крочыт па
твах, багатацьці. А птоскія дахі,
на якія я наведвалася, заваляныя
бітым шклом, бутэлькамі. Зусім
мала дахаў, на якіх людзі за сабой
прыбіраюць...

У Інтэрнэце можна знайсці
сайты, на якіх вам прапануюць
купіць спіс адчыненых піперскіх
дахаў ці правадзіць на гэтых дахах
для вас экскурсію за грошы. Цябе
сустраўняць з цягніка, накармяць,
весега падаваць з табой час, пра-
вадзіць на дах, але ты за гэта за-
платіш. Узялі і паставілі на патак.
А мне здаецца, што калі прысут-
ніваюць грошы, то той, хто іх
навінен атрымаць, будзе думаць:
«Хутчэй бы ты сышоў!» Я б не
палезла на дах за грошы. Не тымя
адчуванні...

Самыя яркія мае ўражання і з
тачыраў на-над горадам — калі
ты глядзіш зверху, бачыш знаёмыя
месцы і яны аказваюцца бліжэй
на адлегласці, чым табе падава-
лася раней. Калі я пачала лезіць
на дахах, то больш стала хадзіць
нешу. Мінск насамерэч маленькі.

Здарава, калі моцічы вешы,
людзі ўнізе як мурашкі паўзучы,
а ты глядзіш на іх зверху і ўбодзі-
чы горад выехаць, але ў той жа
час у ім застацца...

На фотм: неізажы, якія пабачыў Алег з ніцёрскіх дахаў

Алена МАЛБЧЭЎСКАЯ

«Ні адзін рэфэр не застрахава- ны ад пыльных бабулек, якія ху- пенька замкнуць дзверы на пад- дашак і пакінуць аматара дахаў з адваротнага боку. Ад пытанняў праваахоўных органаў: «Што вы тут робіце?». Ад сустрэч з кам- паніямі алкаголікаў і сектантаў на паддашках. Ад таго, каб пра- валіцца долу з трымаватга даху ці зваліцца з яго, не ўтрымаўшы раўнавагу.

Пяпер, нарэшце, вы ведаеце пра ўсё, што можна пабачыць на даху і з даху, і пра яшчэ адну катэгорыю людзей, якая жыве «далгары ната- мі» — рэфераў. Пяпер кропка.

Вось такія дзве сустрэчы. Але я не магу ў гэтым месцы паставіць кропку, здаць матэрыял галоўнаму рэдактару і пайсці есці марожанае з той жа лёгкасцю, з якой дахавік Казік пойдзе глядзець мультыкі далгары натамі, даведаўшыся, хто такая рэферы. Бо, думаю, было б несумленна не расказаць вам і пра адваротны бок рамантычных вант- ровак па дахах. Майце, калі ласка, на ўвазе, што ў рэфераў існуе свая тэхніка бяспекі. Лыны апарануюць абутак на рабрыстай падэшве, не злоўжываюць алкаголем, не выхо- дзяць на слізкі дах пасля дажджу, не падыходзяць блізка да краю, не перавешваюцца праз агароджы і не шумяць, каб не перашкаджаць жыхарам і не аказаша, у рэшце рэшт, перад замкнёнымі дзвярамі.

► *Дагістарычныя вандроўкі*

**Маманты
ад нас
не збягуць!**

Вітаю, дарагія сябры!

Вось думаю: адкуль пачынаць нашыя дагістарычныя вандроўкі? Калі «ад самага пачатку» — ад найстаражытных часоў, — то гэта больш лагічна. Але там усё так радыкальна адрозніваецца ад сучаснасці (на месцы Беларусі — мора, вулканы і г. д.), што будзе падобна да навуковай фантастыкі.

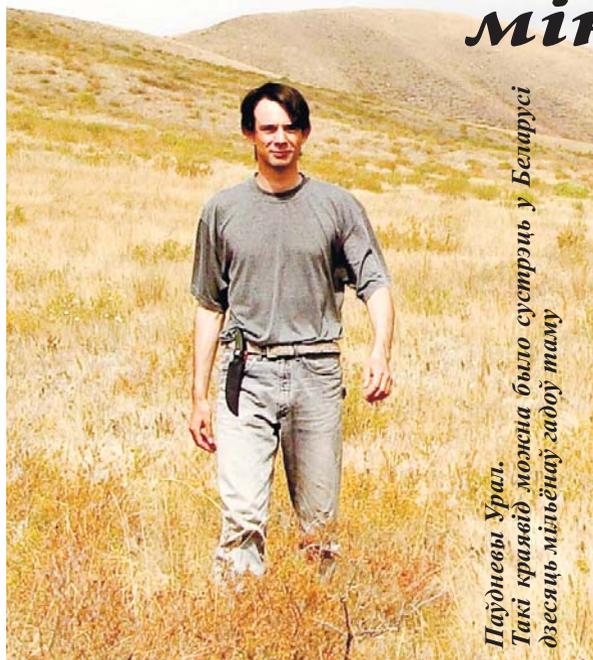
Калі ж пачаць з бліжняй эпохі (якраз з мамантаў), то гэта было б прасцей успрымаць (там усё ж ёсць хоць нейкае падабенства з сучаснасцю), але тады давядзецца з кожным новым нумарам рухацца «супраць часу». Таму я схіляюся да першага.

Такім чынам, сёння ў нас — своеасаблівыя ўводзіны ў тэму. Я вырашыў распавесці, як, пры дапамозе чаго магчыма здзяйсняць такія вандроўкі, як нашыя, закрануць больш маштабныя часы і абставіны, чым часы ўсімі любімых мамантаў... Але апошнія ад нас нікуды не збягуць і яшчэ пабываюць паўнавартаснымі героямі.

Дык наперад, у дагістарычную даўніну!

Юрась ЗАІКА, палеантолаг

Сведкі мінулага

Шаўднёвы Урал.
Такі краявід можна было сустрэць у Беларусі
дзесьці мільёнаў гадоў таму

Каб даведацца пра даўняе-даўняе мінулае, не трэба валодаць звышнатуральнымі сіламі, але без дапытлівага розуму і спецыяльных ведаў не абысціся ніяк! Нават сам далёкі час праз пакінутыя пасля сябе сляды і сведчанні бывае так цесна звязаны з днём сённяшнім, што, ведаючы, як яны выглядаюць, можна прайсці крок за крокам і апынуцца сярод свету мінулага, які некалі існаваў у рэальнасці, але потым назаўжды знік...

Для першага знаёмства з такімі слядамі мы выправімся ў Салігорск. Гэтае месца мае адзін з самых адметных краявідаў ва ўсёй Беларусі. Кожны, хто хоць аднойчы пабывае тут, напэўна, назаўсёды запомніць магутныя горы з

маршчыністымі схіламі, глыбокімі, поўнымі ценю западзінамі і канічнымі верхавінамі, што пануюць над наваколлем — гэта агромністыя адвалы калійных шахтаў.

Вось у паветры разнёсся механічны гук: усё хутчэй пачынаюць рухацца металічныя колы пад'ёмных збудаванняў, нацягваюцца тоўстыя ніці тросаў. Глыбока пад імі, у некалькіх сотнях метраў ніжэй за ўзровень зямлі, пралеглі шахтавыя падземеллі, ажыўленыя электрычным святлом. Там гучна аддаецца скрыгатанне солездабытчных камбайнаў, якія ўсвідроўваюцца ў тоўшчу солі.

Так ужо дзесяцігоддзямі людзі паглыбляюцца ўсё далей і далей у нетры Зямлі. Але раз-пораз падчас гэтай працы адбываюцца дачасныя нечаканыя сустрэчы. Не, не з прывідамі альбо міфічнымі насельнікамі іншасвету і не з прыдуманымі фантастычнымі персанажамі — усё наяве і ад таго яшчэ больш незвычайна. Некалькі разоў здаралася так, што электрычны ліхтар раптам выхопліваў з цемры на сцяне шахты нейкае загадкавае стварэнне, падобнае да велізарнага чорнага насякомага, адначасна рака і скарпіёна, настолькі натуральнае, што магло падацца, быц-

цам гэтая істота проста замерла ад нечаканасці, зусім як павук, знянацку асветлены ноччу промнем святла. І толькі пры больш блізкім разглядзе можна ўбачыць, што гэта не жывая істота, а толькі абалонка ад яе, украплёная ў каменную сцяну шахты. Жывой сустрэць такую істоту сёння немагчыма — яна належыць да так званых ракаскарпіёнаў, цалкам зніклых задоўга да нашых дзён.

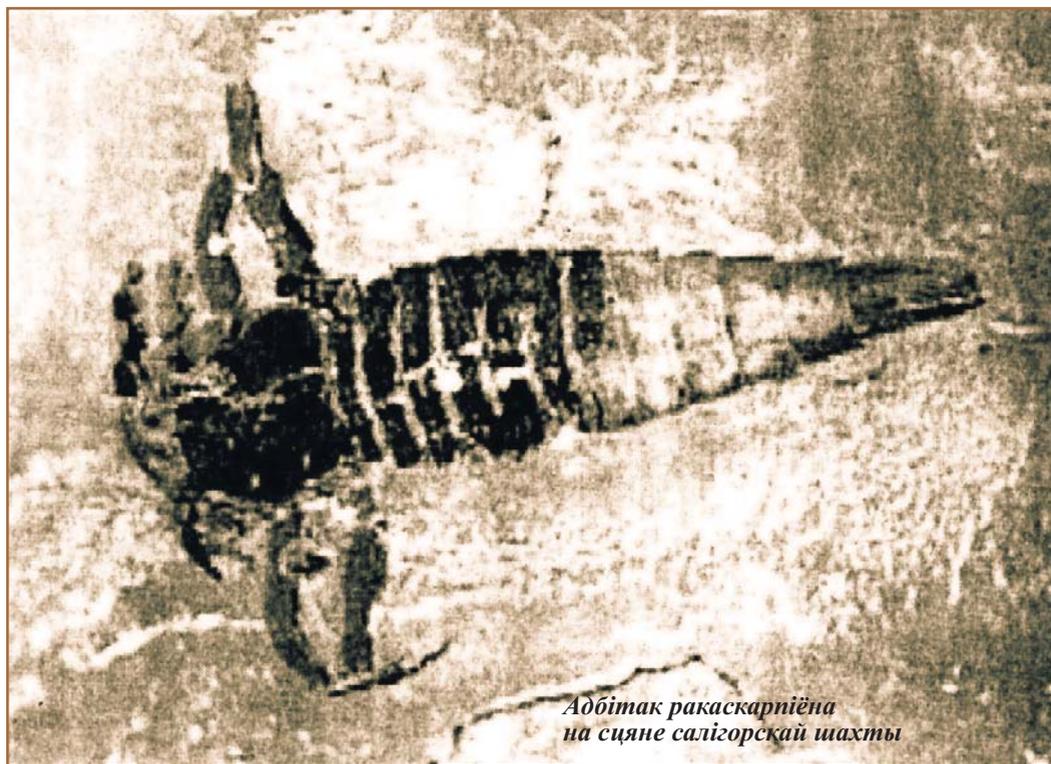
Але трапляецца ракаскарпіён даволі рэдка. Значна часцей на паверхнях скамянелай гліны ў шахце можна знайсці лісце папарацей альбо дзеразы. Амаль зусім як сапраўднае, з тонкімі жылкамі, яно адрозніваецца ад звычайнай лісты сваім чорным колерам і выглядае як малюнак тушшу.

Расліны і жывёлы ў каменнай тоўшчы нашмат ніжэй за ўзровень зямлі... Яны — насельнікі мінулага, што жылі на месцы сучасных салігорскіх шахтаў у такім далёкім ад нас часе, што цяжка падлічыць яго ў гадах, стагоддзях і нават тысячагоддзях. І калі тое, што было сотні гадоў таму, застаецца ў шматлікіх археалагічных знаходках і старых летапісах, то пра часы гэтых старажытных істот нельга прачытаць ні ў якім найстарэйшым дакуменце. Мы сутыкаемся тут з дагістарычным мінулым — такім, калі чалавека яшчэ не было.

Найчасцей з дагістарычнымі істотамі сутыкаюцца геалагі, якія вывучаюць будову Зямлі. На розных глыбінях, у тым ліку ў шах-

Салігорская гара

*Адбітак ракаскарпіёна
на сцяне салігорскай шахты*

тах ці кар’ерах, яны знаходзяць скамянелыя рэшткі жывёл і раслін (альбо «скамянеласці»), што некалі жылі тут і зніклі задоўга да з’яўлення людзей. Гэтыя адбіткі лістоў, драўніна, панцыры, косткі і шкілеты жывёл і шмат якія іншыя іх рэшткі дапамагаюць даведвацца пра тое далёкае «заўчора», якое было на гэтым месцы сотні тысяч і мільёны гадоў таму. Яны сведчаць пра тое, што замест сучасных лясоў і палеткаў, вёсак, гарадоў і дарог, у далёкай старажытнасці мы ўбачылі б хвалі мора, ці пустыню, альбо горны край і сустрэлі б жывых істот, якія непазнавальна адрозніваліся ад цяперашніх. У прыватнасці, марское ўзбярэжжа і лагуны, шчыльна зарослыя па краях невысокай папараццю, знайшлі б

мы на месцы Салігорска, прыйшоўшы сюды каля трохсот сямідзесяці мільёнаў гадоў таму...

Але чаму б нам не даведацца пра ўсё гэта больш падрабязна і не зладзіць некалькі вандровак у розныя эпохі мінулага часу? Цяпер для гэтага ў нас ёсць усё неабходнае. Таму — да наступнай сустрэчы!

Салігорскі ракаскарпіён — драпежны насельнік прыбярэжных лагун і вусцяў рэк, што існавалі на поўдні Цэнтральнай Беларусі ў дэвонскі перыяд, каля 370 мільёнаў гадоў таму. Выкапнёвыя рэшткі знойдзены ў салігорскай шахце ў 2002 годзе.

Фота Ю. Заікі

► *Пытанне з пясочніцы*

5 крокаў за пластмасавым вядзерцам

Удзяцінстве мы задавалі шмат «чаму?» і «як?». Праўда, не на ўсе з іх атрымлівалі належныя адказы... І калі ў адказ на пытанне «чаму ідзе дождж?» нашыя бацькі яшчэ так-сяк расказвалі пра кругаварот вады ў прыродзе, то на пытанне «як робяць цацкі?» і дэманстрацыю пластмасавага вядзерца ці шуфліка (Во! Во! Такія цацкі!) мы звычайна атрымлівалі адказ: «На фабрыцы». Акрамя, канечне, тых шчасліўчыкаў,

► Цікава,
колькі трэба
здзейнічаць чалавек,
каб зрабіць такую цацку?
А колькі часу?

чыя бацькі працавалі тэхнолагамі і інжынерамі на такіх фабрыках і працэс вырабу ведалі добра. Праўда, па нейкім незразумелым законе іх дзяцей звычайна цікавіла, як робяць шакаладныя цукеркі ці тэлевізары...

Але вернемся да вядзерцаў. У дзяцінстве гэта быў сапраўдны скарб. У такім вядзерцы можна было насіць ваду з вялізнай лужыны і выліваць яе ў маленькую лужыну. Можна было нарабіць з яго дапамогай безліч вежаў з пяску. Можна было скласці туды каменьчыкі, каб потым пакідаць іх у рэчку.

Самы буйны вытворца пластмасавых цацак у нашай краіне — Кобрынская фабрыка «Палессе». Усяго ў свеце за год вырабляюць 150 мільёнаў тон пластмасы, з іх у невялікім беларускім гарадку Кобрыне — 4 тысячы тон, ці 0,003 працэнта пластмасавых вырабаў. Каб паглядзець, як адбываецца гэты працэс, і знайсці адказы на пытанні, якія хвалявалі не адну дзіцячую душу з часоў капання ў пясочніцы, «Бярозка» завітала на фабрыку «Палессе».

Крок 1 Які станок адлівае ідэі?

Самы першы станок, на якім пачынаецца выраб цацкі, — чалавечая галава. І называецца цэх, дзе вырабляюць ідэі, канструктарскае бюро.

Спачатку канструктары разам з мастакамі-афарміцелямі распрацоўваюць дызайн цацкі, а потым канструктары пішуць пад распрацаваны дызайн адмысловую праграму для машыны, якая выпускае прэс-формы (яны патрэбныя для станкоў, на якіх адліваюцца і выдзьмухваюцца дэталі для цацак).

Працы ў канструктарскім бюро шмат: кожны год да спіса тавараў, якія выпускаюцца на «Палессі», дадаецца каля трыццаці новых найменняў. Гэта багата. Бо, каб распрацаваць адну прэс-форму для цацкі, кантэйнера для ежы, гаршка для кветак ці начнога гаршка (акрамя цацак фабрыка вырабляе гаспадарчыя тавары), спатрэбіцца не менш чым тры месяцы. Падчас наведвання «Бярозкай» цэха ідэй галоўны канструктар Валеры Краўчук быў заняты напісаннем праграмы для выпуску ўдасканаленага вядзерца, з крышкай — пясочным млынам.

Крок 2 Працуюць роботы, а не чалавек

І як толькі праграма для пясочнага млына будзе дапісаная, вытворчасцю вядзерца зоймецца іншы цэх — інструментальны. Там ужо не чалавек, а машына згодна загадам канструктараў вырабіць неабходную прэс-форму. Гэты працэс можа доўжыцца некалькі дзён без выхадных і перапынкаў. Але вахту ля станка несці не трэба — машына працуе самастойна. Фрэзероўшчык рассоўвае на ёй шторкі, каб паказаць, як свідро бегае па металічнай платформе фрэза, і кажа: «Чацвёрты дзень працуе, я думаю, што за выхадныя машына скончыць. Прыходжу ў панядзелак на працу, а яна яшчэ робіць...»

Крок 3 Вопытны экзэмпляр

Праз колькі дзён, а можа нават і гадзін, калі прэс-форма будзе гатовая, яе паставяць на тэрмапластааўтамат і зробіць адліўку пробнай загатоўкі. Пасля збяруць цацку і ўважліва разгледзяць з усіх бакоў. Ці прыгожая? Ці функцыянальная? Ці няма дзе якой недапрацоўкі? Калі ўсё адпавядае задуме і нічога не трэба выпраўляць, то цацка адпраўляецца на сертыфікацыю. Гэта абавязковая ўмова, бо ні сыравіна, з якой зроблена жырафа, ні дэталі сланна-каталкі ці складнікі пясочнага набору не павінны нашкодзіць дзіцяці.

Крок 4 Росыт каляровых дэталяў

Толькі пасля таго, як цацка атрымае сертыфікат, яе пачынаюць выпускаць у прамысловых маштабах. 85 станкоў і амаль 200 чалавек у вытворчым цэху робяць з дзіўных белых шарыкаў (так выглядае сыравіна — поліэтылен, поліпрапілен, полістырол) сінія крылцы аўтамабіляў, зялёныя ручкі вядзерцаў, чырвоныя грабелькі, жоўтыя кубікі і безліч іншых вялікіх і маленькіх дэталяў. Дарэчы, рэдкай прафесіі ліцейшчыка пластыку (той, хто працуе за станком) ні ў адной беларускай ВНУ не вучаць, і атрымаць гэтую унікальную спецыяльнасць можна толькі на фабрыцы (конкурсы на такія месцы конкурсам у ВНУ не саступаюць).

Крок 5 Аэрадром і запарк

У рэшце рэшт усе дэталі трапляюць у зборачны цэх, дзе 500 ма-
ладых усмешлівых жанчын (так атрымалася, што працуюць у гэ-
тым цэху толькі жанчыны) даводзяць цацкі да ладу, выстройваю-
чы ля сябе гарадок з домікаў, вежы з вядзерцаў, аэрадром з гарш-
коў-самалётаў, аўтапарк з машынак і запарк з папугаяў, катой, ча-
рапах, бегемотаў ды іншых звяроў. За дзень некаторых відаў цацак
збіраюць па сем тысяч упаковок. Упакоўкі гэтыя адпраўляюцца
спачатку на склад, а потым у крамы 24 краін свету (сярод іх Расія,
Германія, Іспанія, Францыя, Бельгія, Швецыя, Эстонія).

Такім чынам, каб зрабіць звычайнае дзіцячае вядзерца, па-
трэбна прыкладна паўгода часу і праца 1300 чалавек на фабрыцы.
А мы насілі сабе пясочак і нічога не ведалі...

Алена ГАЛАЙ

Р. С. Шаноўныя чытачы!

*Калі ў вас ёсць пытанні,
якія вы задавалі бацькам і сябрам,
яшчэ сядзячы ў пясочніцы,
а адказу да гэтае пары не атрымалі,
дасылайце іх нам у рэдакцыю
(на паштовы адрас або на электронны).*

*Мы абавязкова патлумачым,
чаму кучаравяцца валасы
ці дзе спяць рыбы,
навошта кату вусы*

*і як вырабляюць
марожанае,
алоўкі і гумавыя боты.
Патлумачым,
калі вы спытаеце,
канечне.*

Так што пішыце!

Скарбы тваёй Радзімы

Беларусь займае адно з першых месцаў у свеце па колькасці знойдзеных скарбаў. Але гэта страшная статыстыка. Задумайся: чалавек хавае ў зямлі самае каштоўнае толькі перад варажой наваляй! І калі ні ён, ні тыя, каму ён распавёў пра скарб, не дасталі яго са схованкі, то ўсе яны загінулі...

У розных кутках нашай Радзімы можна пачуць пра затоплення залатыя карэты, срэбны або залаты човен, бочкі з золатам альбо з грашыма, званы, зброю, каштоўны посуд, што ляжаць на дне пэўнага вадаёма. Ні ў адной краіне, апроч Беларусі, не пачуеш столькі легендаў і неверагодных гісторый, звязаных са скарбамі. Ты ўжо ведаеш, што нашыя продкі, каб абараніць Бацькаўшчыну ад ворагаў, вялі войны. Праз Беларусь ішлі незлічоныя войскі — і свае, і варажыя. Таму і расказваюць у нас легенды пра самыя неверагодныя скарбы, дзе згадваюцца як нашыя манархі, так і ўладары суседніх дзяржаў: вялікі князь Вітаўт, каралі Жыгімонт Стары з жонкай Бонай з роду Сфорцаў, Стэфан Баторы, расійскія цары Іван Жажлівы, Пётр I і Кацярына II, французскі імператар Напалеон і шведскі кароль Карл XII. Так, адступаючы, шведы нібыта закапалі на Тамілавай Гары пад сучасным Салігорскам тры бочкі золата. Бочкі былі не простыя, а на «залатых колцах». А на Слаўга-родчыне распавядаюць: падчас бітвы казакі не далі шведам перапра-

віцца праз балота і пагналі іх. Шведы пакідалі свой рыштунак у балота і разбегліся па лясах. Але іх военачальнікі паспелі закапаць нарабаванае золата і срэбра, а схованец пазначыць сасновым крыжам.

Распаўсюджаны паданні пра напалеонаўскія скарбы, нарабаваныя падчас кампаніі 1812 года ў Маскве, а пры адступленні схаваныя на тэрыторыі нашай краіны. Сустрэкаюцца паданні і пра затоплення гарматы, напоўненыя золатам. Па гістарычных звестках, у XIX ст. на Гродзеншчыне адзін мясцовы пан спрабаваў адшукаць іх у рацэ. Для падводных пошукаў ён спраектаваў «адмысловую машыну», але скарб так і не знайшоў. Жыхары вёскі Каўпінская Дзятлаўскага раёна ўпэўнены, што Напалеон затапіў скарбы ў возеры Глухое або Дзікае. Кажуць, што па начах з азёр выходзіць прывід, і калі хто-небудзь паспрабуе выцягнуць каштоўнасці, ён неадкладна задушыць скарбашукальніка.

Здараюцца выпадкі знаходак скарбаў на курганах або на могілках. Гэта не выпадкова, бо па старажытнай

традыцыі месцы пахаванняў заўсёды лічыліся сакральнымі — недатыкальнымі. Таму людзі падчас небяспекі і давяралі свае багацці святым месцам. Так, у 20-я гады ХХ ст. каля мястэчка Грозава на Капыльшчыне ў кургане дзеці знайшлі пяцьдзесят медных і срэбных манет канца XVIII ст. Рэчавы скарб часоў Кіеўскай Русі быў знойдзены каля курганоў непадалёк ад вёскі Стары Дзедзін Клімавіцкага раёна.

Скарбы могуць быць не толькі звычайнымі, дасяжнымі кожнаму чалавеку, але і заклатымі, зачараванымі. Закляцце накладалася, каб старонні чалавек не мог авалодаць скарбам. Уладальнік скарба мог стрэліць і сказаць пры гэтым: «Як гэты стрэл паліцець далёка, так мае грошы апусціцца глыбока!» Страшылі і смерцю: «Той мае грошы возьмець, хто галавой наложыць!» Таму і верылі, што чалавек, які возьме з зачараванага скарба хоць адну капейку, абавязкова паплаціцца за блюзнерства — яму хвароба скруціць абедзве рукі.

У архаічных паданнях скарбы ахоўваюць нячысцікі. На варце заклатых скарбаў стаяць злыдухі: *Кладнік*, *Лесавік*, *Пушчавік*, *Палявік*, *Хут...* *Кладнік*, або *Кладавік*, які ахоўвае скарбы, уяўляўся нашым продкам істотай у срэбнай світцы з залатым пасам. На галаве шапка з літога золата, на нагах срэбныя лапці ці боты з залатымі мысамі, у руках срэбны кій. Уся хата Кладніка зьяе каштоўнымі металамі і камянямі. Кладнік, нягледзячы на сваё багацце, надзвычай сквапны і лічыць скарбы сваім майном. Аднак з дабра, што ахоўвае, ён не бярэ і драбніцы. А людзей, якія імкнуцца завалодаць каштоўнасцямі, *Кладнік* бязлітасна карае. Ён загубіў шмат няўдалых скарбашукальнікаў.

Лесавік, Пушчавік і Палявік піль-

нуюць заклатыя скарбы — крадзеныя ці здабытыя праз разбой. На таго, хто імкнецца іх здабыць, дзейнічае закляцце. Але, здараецца, да заклятага скарба можна і падступіцца. Ахоўнікі час ад часу выстаўляюць скарбы для прасушкі. Тады скарб пачынае свяціцца агеньчыкамі ў полі ці ў непразнай пушчы. Гэта зручны момант для захопу. І ўсё ж такі калі скарбашукальніку шчасціць знесці каштоўнасці, радасць яго нядоўгая. Скарб ператвараецца ў друз, засохлае лісце, вуголле...

Апроч злыдухаў, паводле народных уяўленняў, існуюць добрыя духі, справядлівыя прывіды. Гэта могуць быць *маладая паненка*, *зачараваная князёўна* ў белым і ў суправаджэнні вялізных сабак. Звычайна паненка-ахоўніца не робіць ніякага ліха людзям, але яна можа закахацца ў маладога рыбака ці ў пастушка. Тады яна вядзе хлопца ў патаемнае падземелле, дзе за жалезнымі дзвярыма знаходзіцца агромністыя каваныя кufры з золатам і срэбрам.

Таксама распавядаюць пра *Плачку*, кабету надзвычайнай прыгажосці ў белым, пакрытую чорнай хусткай. Жывым дакорам з'яўляецца *ўдава* на пакінутых, занядбаных святынях. Але яе можна ўбачыць і на месцы схаванага скарба... Сустрэкаецца ў паданнях і *вандроўнік-вершнік*. Распавядаюць пра сустрэчу старога жабрака з такім рыцарам. Вершнік просіць старога патрымаць каня, а калі дзед бярэцца за повад, то рыцар і конь рассыпаюцца золатам...

Наш народ верыць і ў міфічную *папараць-кветку*. Адшукаўшы яе ў купальскую ноч, чалавек набывае таемныя веды: пачынае разумець мову птушак, жывёл і раслін, яму адкрываюцца схаваныя скарбы. *Папараць-кветку* можна атрымаць ад добрага

Купальскага дзядка, які спецыяльна збірае дзівосныя расліны ў свой кошык, і той гарыць як жар. Пры сустрэчы з дзядком трэба расцяліць абрус, куды ён і кіне адну з кветак.

Расцяліць абрус або хустку, і абавязкова белыя, трэба яшчэ перад адной незвычайнай істотай — чароўным Змеем, або Вужыным каралём з залатой каронай на галаве. Зрабіць гэта трэба на Узвіжанне, калі ўсе змеі хавуюцца перад надыходам зімы. Тады Вужынаму каралю ці Вужынай каралеве нічога не застаецца, як скінуць сваю шыкоўную карону на разасланую хустку і надзяліць чалавека дарам — разумець гутарку ўсяго жывога і заваладаць зямнымі скарбамі.

Легенды і паданні заўсёды маюць над сабой рэальны грунт. І таму калі над лязом тваёй рыдлёўкі на гародзе раптам рассыплюцца старадаўнія манеты, ведай, што гэта не проста залаты ці срэбны «лом», які вымяраецца грамамі каштоўных металаў, а частка нашай складанай гісторыі. Месца ім у музеі.

І памятай: скарбы не проста даюцца ў рукі, іх захоўваюць духі нашых продкаў-ахоўнікаў. Тых, хто схаваў іх у свой час ад прыхадняў у роднай зямлі, але не здолеў вярнуцца.

Ірына КЛІМКОВІЧ

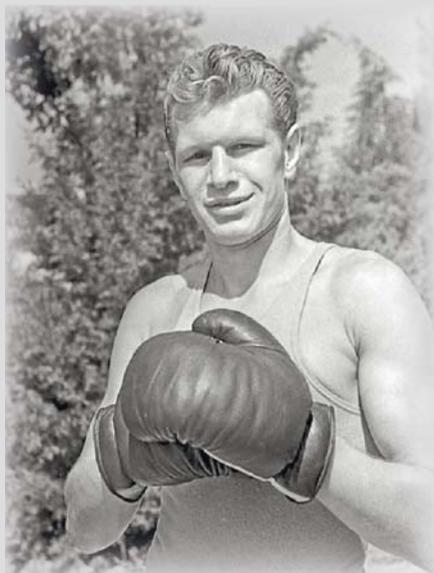
*Ілюстрацыі Валерыя Славука
«Купальскі дзядок» і «Змяіны цар»*

► Спортпляцоўка

Уладар удару

Ён пачаў займацца боксам досыць позна на сучасных спартыўных мерках — у 17 год. Але гэта не перашкодна для яго стаць самым тытулаваным баксёрам СССР, двухкратным алімпійскім чэмпіёнам (такое ўдалося толькі тром баксёрам у свеце) і выйграць за сваю унікальную спартыўную кар’еру 287 баёў з 298. Яго імя — сінонім слова «бокс» для многіх аматараў спорту — Барыс Лагуцін.

У 17 год заняткі выбіраюць свядома. Што ж падштурхнула Барыса Лагуціна апрануць баксёрскія пальчаткі? Жаданне пастаяць за сябе, выпрабаваць сябе ці, можа, нешта іншае?

— Я прыйшоў у секцыю бокса ў 1955 годзе, калі вучыўся ў Маскоўскім электрамеханічным тэхнікуме. На гэта было шмат прычын. Я вырас у Маскве, на Чырвонай Прэсні, дзе дзеці вельмі любілі спорт. У нас у двары была хакейная пляцоўка, якую мы самі пабудавалі. У мяне былі сябры, якія прайшлі вайну і якім спорт дапамог выжыць у тых складаных умовах. А яшчэ тады вельмі папулярным быў фільм «Першая пальчатка», і таму калі я пабачыў аб’яву пра набор у секцыю бокса, без ваганняў пайшоў.

Спартыўная кар’ера Барыса Лагуціна унікальная не толькі з-за колькасці выйграных баёў і рэдкіх тытулаў, а яшчэ з-за яго прыроднай здольнасці да самаарганізацыі, моцнай інтуіцыі, якая давала магчымасць прадбачыць дзеянні саперніка, ход бою — і ў рэшце рэшт выйграваць.

— У кожнага баксёра ёсць пэўныя здольнасці ад прыроды, але не ўсім удаецца развіць іх у належнай ступені. Тут шмат залежыць ад трэнера. Мне пашанцавала: мой трэнер — Уладзімір Міхайлавіч Трэнін — быў незвычайным чалавекам. Ён спакойна ставіўся да таго, што я бяру ўрокі ў іншых трэнераў. І сёння магу сказаць, што вучыўся я ў многіх, але трэніраваў мяне толькі Трэнін. І гэта вельмі паўплывала на мае вынікі.

А вынікі ў Лагуціна былі выбітнымі. За ўсе гады заняткаў аматарскім боксам ён атрымаў толькі адно паражэнне на міжнародных спаборніцтвах: у 1960 годзе ў паўфінале алімпіяды ў Рыме з мінімумам прайграў будучаму чэмпіёну Уілберту Мак-Клюру...

— Мы не адчувалі нясмеласці на першых міжнародных сустрэ-

чах — у нас была моцная падрыхтоўка. І бой з Мак-Клюрам быў роўным. Канечне, каб я меў вопыт іншых міжнародных сустрэч, я правёў бы яго інакш. Але адбылося так, як адбылося. Мак-Клюр атрымаў залаты медаль, а я — медаль іншай вартасці (бронзавы — В. В.)».

Барыс Мікалаевіч мае здольнасці арганізаваць не толькі сябе, але і іншых. Гэтае яго ўменне, а яшчэ,

вядома ж, спартыўныя заслугі, паўплывалі на прызначэнне Лагуціна капітанам каманды СССР на алімпіядзе ў Токію. Такі гонар выпадае толькі самым з самых.

— З аднаго боку, гэта вялікі давер калег, але з другога — такая ж вялікая адказнасць, таму што ты павінен умець дапамагчы сваім таварышам, якія звяртаюцца да цябе як да капітана. А яшчэ гэта велізарная дадатковая нагрузка, з якой не кожны справіцца.

На алімпійскіх гульнях Лагуцін пабываў тройчы — у Рыме, у Токію і ў Мехіка. Фінальны бой на алімпіядзе ў Мехіка стаў для яго апошнім. Ён атрымаў свой другі залаты медаль і пайшоў з вялікага спорту, завяршыўшы кар’еру баксёра-аматара.

Аматар не значыць дылетант. Галоўнае адрозненне прафесійнага бокса ад аматарскага

ў тым, што прафесійны — гэта ў першую чаргу відовішча, а аматарскі — у першую чаргу спорт (увогуле адрозненняў паміж імі вельмі шмат: ад знешняга выгляду баксёраў і правіл судзейства да поглядаў сапернікаў на мэту сустрэчы: прафесіянал выходзіць на рынг, каб накаўтаваць, аматар — каб зэканоміць сілы і перамагчы ў фінале).

Барыс Лагуцін спрабаваў сябе і ў прафесійным боксе.

«Трэба!»

— Пасля алімпіяды ў Мехіка спартыўнае кіраўніцтва дазволіла мне паспрабаваць сябе на прафесійным рынку. Я правёў шэраг сустрэч з прафесіяналамі і магу сказаць, што добры баксёр-аматар пры належнай падрыхтоўцы можа з годнасцю супрацьстаяць прафесіяналам. Іншая справа, што ў нас з баксёрамі з ЗША былі розныя мэты: у іх аматарскі спорт — толькі прыступка да спорту прафесійнага. Дарэчы, падчас тых сустрэч я

яшчэ раз выйшаў на рынг разам з Мак-Клюрам і перамог.

Кажуць, што ў школьныя гады ў пакоі Барыса виселі тры плакаты: на першым было напісана: «Праца стварыла чалавека», на другім — «Увесь час спадзявацца і ніколі не здавацца», на трэцім — кароткае слова «Трэба!»

Сёння Барысу Міхайлавічу семдзясят адзін год, і ён застаецца верным гэтым тром заповітам.

В. ВАСІЛЕВІЧ

► Профіль

Лямцавая АРХІТЭКТУРА

— З лямцу я магу зрабіць усё што заўгодна. Хіба што толькі ніякую страву з яго не прыгатую, — сказала аднойчы Ганна Шапашнікава, майстар, які з гэтым матэрыялам працуе, і на сумяшчальніцтву музыка этнічна-сюррэалістычнага гурта «НагУаль». Скажу па шчырасці, да яе словаў тады я з усёй сур'езнасцю не паставілася. Як аказалася — дарэмна...

Уліпені майстэрня «Ваўняная шафа», якая займаецца вырабамі з лямцу, прыняла ўдзел у міжнародным фестывалі «АртПоле. Гукі/дзееянні ў прасторы» ва Украіне, на Віннічыне. Але пра свой праект, пра тое, як на фестывалі разгарнулася чатырохдзённая будоўля, і пра тое, як выкарыстоўваўся «вандроўнымі народамі» ровар, майстры лепш раскажуць самі. Знаёмцеся — **Ганна Шапашнікава і Таццяна Клязовіч!**

Абедзве ў дзяцінстве будавалі дамы. Ганна — вялікія: дамы з сена, са снегу, з бярвення, шалашы. Таня — маленькія лялечныя, з кардонных скрынак. І хто ж тады ведаў, што гэты вопыт ім вельмі спатрэбіцца ў дарослым жыцці, каб аднойчы на фестывалі падбудаваць дом з лямцу — халабуду...

Г. Ш.: «АртПоле» — этнічны фестываль розных накірункаў (музыка, народныя рамёствы і інш.), які раней называўся «Шашоры». Але ў гэтым годзе ён змяніў назву і месца дыслакацыі — з Прыкарпацця пера-

ехаў на бераг Заходняга Буга да сяла Вераб'ёўка. Там мы і будавалі нашу халабуду.

Т. К.: Халабуда — гэта слова з дзяцінства. Мы так назвалі бамбукавую канструкцыю, абцягнутую лямцавымі палотнамі. Яна аддалена нагадвае юрту вандроўных народаў. Але мы не ставілі мэтай дакладную рэканструк-

Халабуда

цыю. Мэта нашага праекта — камунікацыя з дапамогай лямцу: згуртаваць людзей, паказаць ім, што гэта за матэрыял, што з ім можна рабіць, што з яго могуць атрымацца не толькі цацкі ды валёнкі. І чатыры дні мы рабілі чатыры

палотны (памерам 1×9 метраў), якія сімвалізавалі чатыры стыхіі: зямлю, ваду, агонь і паветра.

Спачатку выкладваеш лямец пластамі, потым заліваеш яго кіпнем... Дзякуй богу, што нам дапамагалі нашыя мужчыны! Гэта ж усё рабілася ў палявых умовах. Трэба было выкапаць яму, схваць туды касцёр, каб яго не задзімаў вецер. Пасля лямец засцілаецца плёнкай, зварочваецца

ў рулон... І яго трэба пракаціць. Вандроўныя народы прывязвалі рулоны да коней, але ў нас коней не было. І мы прывязвалі да машын. Праўда, аднойчы не было і машыны. Так што прыйшлося катаць на ровары. Зноў жа дапамагалі мужчыны, але гэта было вельмі цяжка.

На пяты дзень мы ўсцягнулі гатовыя палотны на апоры і запрасілі людзей у халабуду. Там трэба было дакрануцца да чатырох стыхій: увайсці на босую нагу, запэцкаць твар вугольчыкам, акунуць рукі ў ваду, глыбока ўдыхнуць і... пакінуць пажаданне тым, хто прыйдзе пасля цябе ў гэтую чароўную хатку. Людзі ішлі да гадзіны ночы.

Г. Ш.: Самае яркае ўражанне — як пяць дзён праз наш майстар-клас ішлі людзі. Вось яны ідуць сабе ся-

род сцэн, палёў, іншых майстар-класаў. Яны прыехалі адпачыць, патанчыць, закахацца, у рэшце рэшт. І тут бачаць нашыя лямцавыя агні і рэкі.

Далучаюцца да нас, глядзяць, як мы робім, робяць самі. Частка ідзе далей і нясе з сабой уражанне: мы далучыліся да стварэння ракі ці нябёсаў. Некаторыя застаюцца да канца, дапамагаюць, перажываюць: як яно атрымаецца? Трэція вяртаюцца вечарам, каб паглядзець, што атрымалася. І гэта такая цікавая цыркуляцыя!

Быццам бы чалавек едзе на аўтамабілі — раптам бачыць цікавае дрэва пры дарозе, спыняецца, глядзіць і едзе далей. Але дрэва памятае ўсё жыццё. Мы спадзяемся, што людзі будуць памятаць так нашу халабудку.

Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ

Конкурс «Валяем дурня»

«Не строй дурня!» — часта даводзіцца чуць ад сур'езных дарослых людзей. А мы і не будзем строіць, мы будзем валяць. Зваляць дурня ў самым прамым сэнсе гэтага слова можна з лямцу. Толькі вось які ён, дурань? У казках заўсёды самы разумны, ды і ў жыцці вельмі часта таксама... А што думаеце на гэты конт вы? Намалюйце, як ён павінен выглядаць, сапраўдны дурань. Ці напішыце пра яго кароткую гісторыю. Лепшыя працы зоймуць ганаровае месца на сценах майстэрні «Ваўняная шафа», а іх аўтары атрымаюць магчымасць паўдзельнічаць у майстар-класе і зваляць дурня ўласнымі рукамі ці будуць ганараваныя лямцавымі прызамі. Свае малюнкi і гісторыі можаце дасылаць на наш паштовы адрас: 220034, г. Мінск, вул. Захарава, 19, часопіс «Бярозка» (на канверце абавязкова зрабіце пазнаку «Валяем дурня») ці на электронны — bjarozka@mail.ru. Чакаем вашых прац да 31 снежня!

Кватэрнікі і кватаранты

Успаміны пра савецкае мінулае ёсць нават у тых, хто ў Савецкім саюзе паспеў толькі нарадзіцца і пражыць свае першыя, несвядомыя, гады. Але самае неверагоднае — такія ўспаміны ёсць і ў тых, хто нарадзіўся ўжо пасля распаду самай вялікай краіны свету. Нейкія падсвядомыя генетычныя ўспаміны... Вось ніколі не насіла форменную школьную сукенку, шарсцяныя панчохі і кеды, але дакладна ведаеш, як на табе сядзеў бы гэты камплект. І кухня, здаецца, для нас не такое сакральнае месца, як для нашых бацькоў: знакамітыя савецкія пасядзелкі для нас — легенда. Але, калі мы бачым аб'яву пра кватэрнік, душа карціць туды трапіць...

Кватэрнік — гэта канцэрт, які праводзіцца ў звычайнай кватэры (надаюцца таксама паэтычныя кватэрнікі і нават тэатральныя, але часцей усё ж менавіта музычныя).

У савецкія часы такія імпрэзы былі вельмі папулярныя. Творчасць большасці рок-выканаўцаў не адпавядала тагачаснай афіцыйнай ідэалогіі, і знайсці ім пляцоўку для выступлення было вельмі цяжка. Іншага выйсця, акрамя кватэрніка, не знаходзілася. Фанаты Кінчава і Грабеншчыкова, Шаўчука і Навуменкі збіраліся паслухаць сваіх улюбёных выканаўцаў у пакоях «сталінак» і «хрушчовак».

Папулярнасць музыкаў-кватарантаў у СССР была вынікам забароненасці іх творчасці. Сёння перашкод для таго, каб наладзіць выступленне рок-гурта ці рок-спевака ў клубе ці канцэртнай зале, не існуе (хіба што матэрыяльныя). Але кватэрнікі па-ранейшаму маюць сваіх прыхільнікаў. Цяпер слухачы ходзяць на іх за эксклюзівам. Ну дзе яшчэ ты пабачыш любімага выканаўцу за дваццаць сантыметраў ад сябе? Дзе сустрэнеш яго не схаваным за аранжыроўкі і музыкаў, а сам-насам з гітарай і гледачом? Дзе зможаш папросту падысці да яго і пагаварыць?

Праўда, стаўленне да сённяшніх кватэрнікаў у фанатаў рознае. Адны лічаць, што гэта неверагодны эксклюзіў, і гатовы плаціць шалёныя грошы, каб туды патрапіць (хаця не заўсёды ўваход на кватэрнік каштуе дорага). Другія ж выбіраюць канцэрт у клубе — з-за якаснага гуку і мажлівасці патанчыць.

На мінскіх кватэрах у апошнія гады выступалі і беларускія выканаўцы (сярод іх — Атмараві, колішні Леаніда Паўлёнка «Перахаднік», Сяргей Пукст), і замежныя (бард Аляксандр Гарадніцкі, рок-спевакі Міхаіл Башакоў, Васіль К., паэтка Вера Палазкова і інш.).

Адзін з самых прыкметных кватэрнікаў, якія апошнім часам адбыліся ў Беларусі, — летні мінскі кватэрнік Умкі. Праўда, сама спявачка такую форму сустрэчы са слухачом лічыць самай нецікавай, бо канцэрт, на яе думку, павінен быць электрычны і гучны. Тым не менш, калі праездом з Літвы Умка апынулася ў Мінску, то захацела скарыстаць мажлівасць сустрэцца з сімпатычнымі ёй людзьмі.

Умка. Два словы пра сябе і пра творчасць

Умка
(Ганна Герасімава) —
спявачка, рок-музыка,
літаратуразнаўца,
літаратурны
перакладчык.

Складанне песень — гэта пераклад з унутранай мовы на знешнюю

— Паколькі я перакладчык, то для мяне гэты механізм зразумелы. У цябе ў галаве саспеў верш, які ты павінен перакласці на мову, зразумелую для іншых. Аднак калі я пачну раскладаць па паліцах гэты складаны працэс, то рызыкую, нібыта тая сараканожка, забыцца, куды якую ножку ставіць, і развучыцца танчыць увогуле. Але я ведаю, як уключыць гэты працэс, на якія кнопкі націскаць. Магу нанач прачытаць верш на іншай мове, а раніцай у мяне ўжо будзе пераклад — калі я задам сабе такое заданне. Зараз перакладаю мала, у асноўным складаю нешта сваё. Нейкая ідэя незразумелая, ці нейкая думка, не выказаная словамі, пачуццё нейкае... Вось «яно» круціцца, прагне свайго ўвасаблення на знешняй мове (ў дадзеным выпадку — на рус-

кай). Задаеш сабе заданне гэта «яно» выявіць — і далей мозг сам вырашае задачу. Калі паспяхова спраўляецца, а калі і не атрымліваецца нічога...

«О! Как хочется всего!»

— Але асабліва — спакою і волі (смяецца) — я тут не арыгінальная. Увогуле ўвесь час хочацца ў лес і купацца ў моры. Пажадана не ў вельмі цёплым. Таму што ў вельмі цёплым — як у супе купацца. Зрэшты, больш за ўсё хочацца ў лес. Пажадана, каб там не было камароў, каб былі суніцы. Хаця гэта даволі рэдкае спалучэнне — адсутнасць камароў і наяўнасць суніц. І зімой у лесе, уласна кажучы, таксама няблага... Карацей, лепш за ўсё ў лесе, і калі б у мяне была магчымасць, то я жыла б дзе-небудзь у лесе і не вярталася б у горад.

Разварот падрыхтавала
Марына ПРЫГУНОВА
Фота <http://www.umka.ru>

Кінавока

Калі ты любіш глядзець мультфільмы, камедыі, фэнтэзі альбо наважваешся далучыцца да прагляду дарослага «незразумелага» кіно, то наша новая рубрыка «Кінавока» — для цябе. Распачаць яе мы вырашылі разважаньнямі кінакрытыка Ігара Сукманава. Так бы мовіць, па абавязку службы Ігар ездзіць на міжнародныя кінафестывалі, кантактуе

з найвыбітнейшымі рэжысёрамі сучаснасці. У сталічным Доме кіно ён наладзіў паказы фестывальных кінафільмаў пад назвай «Канноманія». І ахвотна згадзіўся даць некалькі слушных парад вам, юныя кінаманы.

НАЗАД У ДЗЯЦІНСТВА

У мяне інтарэс да кіно быў заўжды, на любой стадыі развіцця. А падлеткавы ўзрост — гэта час, калі фарміруецца густ, пераходны перыяд паміж светам дзяцей і светам дарослых. Гэта прынцыпова новыя эмоцыі, новыя ўражанні. Я, напэўна, магу ўгадаць амаль усё кіно, якое глядзеў у той час.

Як пацвярджэнне надзвычайнай уражлівасці падлеткаў прыгадаю адзін вясёлы выпадак. Мы з бацькамі адпачывалі ў Ялце і аднойчы пай-

шлі ў кінатэатр. Ішоў нейкі фільм без асаблівага сюжэта — фільм-атракцыён. Гледачы апраналі спецыяльныя акуляры, і з'яўляліся аб'ёмныя выявы, такія «пераканаўчыя», што здавалася, можна дакрануцца да іх рукамі. Тады, у 80-я гады мінулага стагоддзя, гэта называлася стэрэакіно. Цяпер гэта ўжо 3D-кіно. Карацей, я так паверыў у рэальнасць прыгожых вялікіх рыб, якія плавалі на экране, што паспрабаваў... злавіць адну з іх. Пачаў хапаць яе рукамі, ды так энергічна, што пераляцеў праз сядзенне, якое знаходзілася спераду. Вось такая магія кіно!

ПАРАДЫ ПАЧЫНАЮЧЫМ

Вельмі важна глядзець як мага больш фільмаў розных жанраў, аўтараў, стыляў. Тады лягчэй аб'ектыўна зарыентавацца, што сапраўды табе падабаецца. Давярай сабе!

Самае галоўнае — сябе не гвалтаваць і не абмяжоўваць. Падабаецца экшн — глядзі экшн, падабаецца анімацыя — глядзі анімацыю... А калі дужа хочацца, дык можна і да арт-хауснага (некамерцыйнага) кіно далучыцца. Трэба толькі спрабаваць ацаніць тое, што паглядзеў. Для гэтага добра абмяркоўваць з кім-небудзь неадназначны, на твой погляд, кінафільм — у спрэчцы нараджаецца ісціна. Пры такім абмеркаванні развіваецца лагічнае мысленне, адбываецца інтэлектуальнае самавыражэнне. Варта выходзіць свой мастацкі густ, гэта значыць разумець, што добра ў прагледжанай карціне, а што — дрэнна, і ўмець гэта абгрунтаваць.

Не трэба ставіцца да кіно як да тавару агульнага спажывання. Бо ад гэтага страчваецца магія мастацтва. Над кіно трэба вучыцца разважаць.

8 КІНАЗ'ЯЎ, НА ЯКІЯ ВАРТА ЗВЯРНУЦЬ УВАГУ

1. Фільмы Чарлі Чапліна. Гэта тое самае універсальнае кіно, якое падабаецца людзям розных узростаў і захапленняў. У рэшце рэшт, гэта класіка, а класіку як мінімум трэба ведаць.

2. Мультфільм Карэла Зэмана «Крабат. Вучань ведзьмака». Гэта зробленая ў 1973 годзе экранізацыя аднайменнай кнігі Отфрыда Пройслера. Вельмі захапляльны фільм для аматараў страшных гісторый.

3. Фільм «Тры арэшкі для Папялушкі» рэжысёра Вацлава Ворлічка. Старая добрая казка. Наогул, хачу параіць чэшскае дзіцячае кіно. Яно вельмі прыгожае, душэўнае і ненадакучлівае.

4. Мультфільм «Уверх» анімацыйнай студыі PIXAR і іншыя мультфільмы гэтай студыі.

5. Фільм «Амаркорд» італьянскага рэжысёра Федэрыка Феліні. Гэта кінааповед пра развітанне з дзяцінствам ва ўласцівай Феліні трагікамічнай манеры.

6. Фільм «Фані і Аляксандр» шведскага рэжысёра Ингмара Бергмана. На першы погляд гэты твор можа падацца занадта грувацкім, незразумелым. Але ён — дзівосна тонкае пранікненне ў псіхалагічны свет двух дзяцей: брата і сястры, з іх страхамі, радасцямі, складанасцю ўзаемаадносін са светам дарослых.

7. Фільм «Чатырыста ўдараў» французскага рэжысёра Франсуа Труфо — аўтабіяграфічны ўспамін пра дзяцінства, пра забаўныя і не вельмі моманты жыцця хлопчыка-школьніка.

8. Фільм «Усе памруць, а я застануся...» 25-гадовага расійскага рэжысёра Валерыі Гай-Германікі. Праўдзівая жорсткая гісторыя пра сучасных падлеткаў, пра імкненне быць дарослымі.

Воля ЧАЙКОЎСКАЯ

На стужках: старонка 59, зверху ўніз — кадры 1-3 са стужкі «Тры арэшкі для Папялушкі», кадры 4-7 са стужкі «Амаркорд» і афішы да яе; старонка 60, зверху ўніз — кадры 1-6 са стужкі «Усе памруць, а я застануся...», кадр 7 са стужкі «Фані і Аляксандр».

► Конкурсы

Нагадаем, што вы можаце паўдзельнічаць у конкурсах і акцыях «Бярозкі»: стварыць школьны музей і расказаць пра гэта на старонках часопіса; пазнаёміць усіх са сваім лепшым сябрам (умовы конкурсаў і акцый глядзіце ў папярэднім нумары).

Дарэчы, пра сяброў. Пачынаем знаёміцца. На конкурсе «За адной партай» пра сваіх суседзяў нам напісалі Валянціна Дылейка і Дар'я Шоцік з Мінска.

А з кім за адной партай сядзіце ці хочаце сесці вы? Пішыце нам пра сваіх сяброў — конкурс працягваецца. Ну, а пакуль — Дашына гісторыя...

За адной партай

Я сяджу за адной партай з Кацярынай — называю яе Пушы-сцік. Па-першае, Пушысцік умее жартаваць. І робіць гэта зусім бяскрыўдна. Таму я магу смела і адкрыта расказаць сяброўцы розныя гісторыі пра сябе. Асабліва пасля летніх канікул, якія без прыгод не абыходзяцца. Па-другое, Кацярына сама цудоўная расказчыца. Яна шмат чытае. Асабліва — прыгодніцкіх раманаў і фантастычных кніг.

Каця — выключна таленавіты чалавек. Удзельнічае ў розных алімпіядах. І прычым аднолькава добра выконвае ў іх заданні і на рускай, і на беларускай мовах. Праўда, бывае, што Кацярына можа і час свой марнаваць, без усякіх мэт гуляць па вуліцы. Хаця як паглядзець... Хіба ж пагаварыць з сяброўкамі, падзяліцца навінамі — гэта марнатраўства?! Пушысцік добра малюе. І таму школьная насценгазета — гэта яе клопат. Умее Кацярына вырабляць розныя рэчы з саломкі. Я на гэты конт жартую: маўляў, ты, Кацярына, быццам у вёсцы нарадзілася і палову жыцця ля жытняга поля правяла, ведаеш усе таямніцы і колеры саломкі. Засталося серп у рукі ўзяць і ў жніню пераўтварыцца.

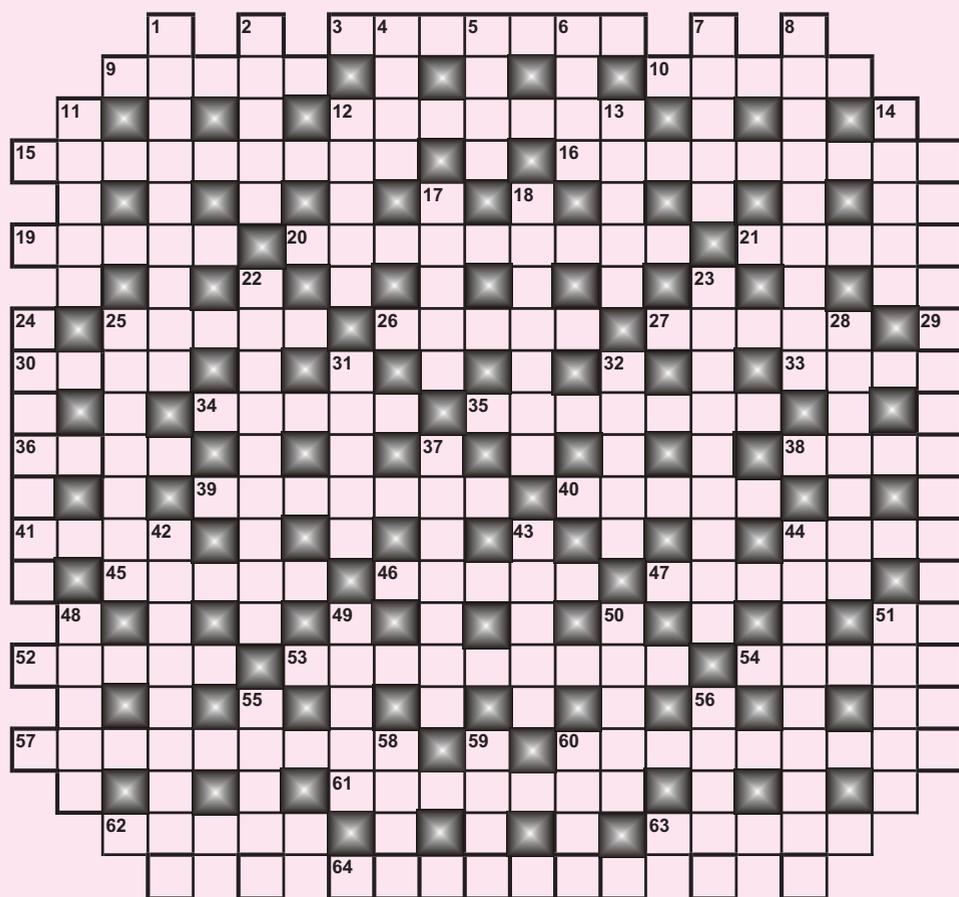
І мне падаецца, што ўвесь клас жадае сябраваць з Кацяй. Але быць яе сяброўкай паішчасціла мне.

Дар'я Шоцік, 9 «Д», СШ № 62 г. Мінска

► Крыжаванка

Узоры беларускага пісьменства

Па гарызанталі: 3. Горад на Гродзеншчыне, дзе нарадзіўся паэт Пётр Сеўрук, аўтар сшытка «Думкі». 9. Пісьменніца эпохі Адраджэння першай чвэрці XX стагоддзя, складальніца «Беларуска-польска-расійска-лацінскага слоўніка». 10. Аўтар паэмы «Год беларуса» — своеасаблівага летапісу працы і побыту селяніна. 12. Музей, створаны Яўгенам Будзінасам, выдаўцом кніжнай серыі «Вынікі века». 15. Што зрабіла пісьменніца Францішка Уршуля Радзівіл мужу, прымеркаваўшы да яго дня нараджэння пастаноўку сваёй першай п’есы «Дасціпная любоў» у Нясвіжскім тэатры? 16. Беларускі князь, заснавальнік друкарні ў вальнскім мястэчку Астрог. З яе, дзякуючы майстэрству Івана Федаровіча (Фёдарова), убачыла свет вядомая Біблія. 19. Літаратурна-мастацкі гурток, ён узнік у доме Дуніна Марцінкевіча, дзе бываў аўтар вялікага этнографа-краязнаўчага зборніка Уладзіслаў Сыракомля. 20. Расійскі горад, у ім заснаваў друкарню наш сучасны, выдавец

Ясафат Агрызка. 21. Аповесць драматычнай формы Максіма Гарэцкага. 25. Стваральнік вершаванай казкі «Вавёрчына гора». 26. Летапісная рака, непадалёк ад якой ля вёскі Дубічы загінуў дзясч нацыянальна-вызваленчага руху Людвіг Нарбут. 27. Адкрывальніца літаратурных імёнаў беларускага замежжа. 30. Пасада ў Івацэвічах, Пінску і Баранавічах паэта з Ляхаўшчыны Анатоля Бязозкі. 33. Назва лісы ў адносінах да воўка у народных казках. 34. Сядзіба пісьменніка Мар’яна Здзяхоўскага, якую сучаснікі называлі літаратурнымі пенатамі, а то і Афінамі. 35. Аўтар класічнай граматыкі і буквара «Наука к чытанию і разуменню пісьма славенскага», выдадзеных у друкарні Віленскага брацтва. 36. Творы народнай творчасці. 38. Аўтар аповесці «Палескія рабінзоны». 39. Хто з нашых суайчыннікаў за складзеныя слоўнікі беларускай мовы атрымаў Увараўскую і Дзямідаўскую прэміі? 40. Пасада ў Маскве англічаніна Джэймса Флетчара, які адным са сваіх твораў зазначыў, што друкарскі варштат і літары былі прывезены ў гэты горад беларусамі Іванам Федаровічам і Пятром Мсціслаўцам. 41. Старадаўні дойд, які, згодна летапісным звесткам, у XII стагоддзі збудаваў Полацкую Спаса-Ефрасінеўскую царкву. 44. Форма апавядання ў творы «Кепска будзе» Францішка Багушэвіча, што вядзецца ад імя літаратурнага героя Аліндаркі. 45. Класік беларускай літаратуры Якуб Колас і перакладчык Евангелля на беларускую мову Міхась Міцкевіч як сваякі. 46. Аўтар раманаў з цыкла «Палеская хроніка». 47. Краіна, аб гісторыі якой пісала ў Пінску Канстанцыя Скірмунт, адна з аўтараў «Русінскага лемантара» — буквара на палескім дыялекце. 52. Выдавец кніг на беларускай мове ў заснаванай ім у 1906 годзе Віленскай друкарні. 53. Працаўніца на заслужаным адпачынку Ганна, жыццё якой паказаў Аляксей Дудараў у драме «Вечар». 54. Што даў моўным гора-тэарэтыкам у сваім сагырычным вершы «Шчыраму латыністу» знаны байкапісец і мовазнаўца Кандрат Крапіва? 57. Рэдактар часопіса «Бязозка» у 1953—1962 гадах, аўтар кнігі для дзяцей «Дзве сяброўкі». 60. Атрыманне ведаў аб жыцці нашых продкаў пры вывучэнні помнікаў беларускага пісьменства. 61. Вялікая, разнастайная колькасць сродкаў літаратара для раскрыцця тэмы твора. 62. Магнаты, замак якіх стаяў у вёсцы Лоск, а ў двары рэзідэнцыі працавала друкарня, дзе выдаваў свае творы і Сымон Будны. 63. Населены пункт, дзе, па згадваннях у гістарычных крыніцах, у 1407 годзе адбыліся перамовы Вігаўта і Ягайлы з тэўтонскім магістрам Юнінгенам. 64. Горад, пабудаваны, паводле летапісных звестак, сынам полацкага князя Усяслава ў гонар сваёй перамогі над яцвягамі.

Па вертыкалі: 1. Адзін з заснавальнікаў кнігадрукавання ў Маскве, наш таленавіты продак са шляхецкага роду герба «Шранява». 2. Паэт-патрыёт першай чвэрці XX стагоддзя, класік беларускай літаратуры, яго імя стаіць побач з імёнамі Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Цёткі. 4. Сучасны складальнік кніг пра беларускія святы. 5. Працэс публікацыі і выпуск у свет кніг, часопісаў, артыкулаў. 6. Што абмяралася каморнікам, каларытны партрэт якога стварыў Якуб Колас у апавяданні «Нёманаў дар»? 7. Пачатак конкурсу на лепшы літаратурны твор сярод вучняў агульнаадукацыйных школ. 8. Удзельнік войска Давыда Гарадзенскага, якое ў 1314 годзе ў Белавежскай пушчы перамагло нямецкіх рыцараў. 11. Даручэнне, якое даў Пётр I у дачыненні да літар кірыліцы для тытульных аркушаў кніг, стваральнікам якіх быў мсціславец Галляш Капіевіч. 12. Перакананасць Янкі Купалы ў шчырасці Браніслава Эпімах-Шыпілы, выдаўца

і мовазнаўца, якому ён заўсёды чытаў толькі што напісаныя вершы. 13. Праяўленне, прабліск літаратурнага таленту. 14. Словазменная катэгорыя іменных часцін мовы ў граматыцы. 17. Неўміручы твор Максіма Багдановіча, які падсумаваў творчасць паэта за 1909—1912 гады. 18. Кніга паэзіі, дзе Беларусь прадставіла Вольга Куртаніч, першы літаратар з нашай краіны, прыняты ў Міжнародную асацыяцыю пісьменнікаў і публіцыстаў. 22. Падбор, скампанаванне матэрыялу мовазнаўцам Гжэгажам Кнапскім для польска-грэцкага слоўніка (1621 год), куды ён увёў шмат беларускай лексікі. 23. Зямляк Янкі Купалы, творца паэмы «Люстэрка лёсу». 24. Сапраўднае прозвішча Янкі Купалы. 25. Кожны з братоў Мамонічаў як гаспадар друкарні ў Вільні, заснаванай на іх сродкі Пятром Мсціслаўцам. 28. Як Цётка ласкава называла аўтара верша «Мужык»? 29. Магчымая небяспека для далейшай творчасці пасрэдных пісьменнікаў з боку крытыкаў. 31. Беларускі паэт; лічыцца, што літара «ў» упершыню з'явілася ў яго тэкстах. 32. Нарачанскі самародак, аўтар п'есы «Востраў Алень», у ёй правобразам герайні была яго маці. 37. Буйны населены пункт на Дзвіне, у якім падпісана гандлёвая дамова са Смаленскам у 1229 годзе — гэта першы вядомы помнік на старабеларускай мове. 42. З паведамленняў старажытных рукапісаў, найадукаванейшы чалавек сваёй эпохі Кірыла Тураўскі як натхніцель многіх выдатных людзей свайго часу. 43. Што ў паэтычным творы Андрэя Рымшы «Храналогія» — першым друкаваным календары — мае назвы на латыні, яўрэйскай і беларускай мовах? 44. Паведамленне аб гістарычных падзеях у летапісах чалавекам, які пры гэтым прысутнічаў. 48. Верш Ларысы Геніюш. 49. Прызак са Слонімшчыны, пісаў вершы для дзяцей; у 1893 годзе ў Харкаве выдаў першую сваю кнігу «Русская азбука. Учебник родной грамоты для классного и домашнего употребления». 50. Хімічна простае рэчыва (медзь), яго друкар Пётр Кміта ўпершыню ў беларускім кнігавыдавецтве выкарыстаў для вырабу гравюр. 51. Хто выдаў першую кнігу на беларускай мове «Катэхізіс»? 55. Апавядальны твор, яго геніяльнага складальніка Рэдкага са Случчыны вылучыў на фоне старажытнай гісторыі Беларусі прафесар-філолаг Уладзімір Калеснік. 56. Малады музыка-вандроўнік, яго прыгоды пры блуканні паказвае Янка Купала ў сваёй знакамітай рамантычнай паэме. 58. Музыкальны інструмент, аб ім Міхал Казімір Агінскі па заказе Парыжа напісаў артыкул для першага выдання французскай энцыклапедыі. 59. Навука. 60. Што не ўстаноўлена дакладна аб нараджэнні першадрукара Пятра Мсціслаўца?

Ала ГРУШЭЎСКАЯ

Адказы на крыжаванку

Белы. 60. Дата. «Зубры». 49. Лейка. 50. Метал. 51. Будны. 55. Казка. 56. Сымон. 58. Арфа. 59. 31. Чаюч. 32. Шабан. 37. Віцебск. 42. Настаўнік. 43. Месяц. 44. Сведчанне. 48. 22. Складанне. 23. Давідовіч. 24. Лупавіч. 25. Вадздар. 28. Купалка. 29. Пароза. Дружыннік. 11. Заказ. 12. Давер. 13. Іскра. 14. Склон. 17. «Вянок». 18. Зборнік. **На вертыкалі:** 1. Федаровіч. 2. Гарун. 4. Крук. 5. Друк. 6. Лука. 7. Старт. 8. Коўна. 64. Барысаў. Пенсіонер. 54. Адгуп. 57. Краўчанка. 60. Дабыванне. 61. Арсенал. 62. Кішкі. 63. совіч. 40. Пасол. 41. Іван. 44. Сказ. 45. Радня. 46. Мелёж. 47. Літва. 52. Кухта. 53. 27. Савік. 30. Урач. 33. Кума. 34. Пакаў. 35. Зіваніч. 36. Эпас. 38. Маўр. 39. На-нак. 16. Астрожскі. 19. Салон. 20. Пецярбур. 21. «Антон». 25. Вітка. 26. Котра. **На гарызанталі:** 3. Скідаць. 9. Верас. 10. Стары. 12. «Дудуткі». 15. Падару-